

EINDRAPPORTAGE
LOKALE
DUURZAAMHEIDSMETER 2005
WAGENINGEN

MAATSCHAPPELIJK PLATFORM DUURZAAM WAGENINGEN

Nienke Brouwer en Trudi van Ingen

Voorwoord

Het Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen heeft in 2005 wederom de Lokale Duurzaamheidsmeter in Wageningen uitgevoerd. Deze meet het duurzaamheidsgehalte van het gemeentelijke beleid. Omdat de Duurzaamheidsmeter in de meeste Nederlandse gemeenten is uitgevoerd, kunnen de resultaten van de gemeente Wageningen hiermee worden vergeleken. En omdat deze in Wageningen voor de vierde keer is uitgevoerd, kan ook beoordeeld worden of het duurzaamheidsgehalte van het gemeentelijk beleid is gestegen – of gedaald.

Nienke Brouwer en Trudi van Ingen hebben namens het Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen dit project gecoördineerd. Over 10 thema's hebben zij, samen met iemand van een Wageningse maatschappelijke organisatie met deskundigheid op een bepaald thema, gesprekken gevoerd met de op deze thema's verantwoordelijke ambtenaren. Op basis hiervan werden de scores voor de vragen bepaald.

Vanuit de maatschappelijke organisaties waren dit: Ida Blok (Stichting Samenwerking Wageningen – Ndiza), Ronald Busman (Wageningse Milieuorganisaties), Susanne Lijmbach (Campagnecoördinator Duurzaam Ondernemen), Feiko Minhjan (Duurzaam Bouwen Wageningen), Lenny Putman (Milieudefensie Wageningen en onderzoekster Duurzaam Bouwen), Judica Velema (Fietsersbond), Wilma Weiss (Welvada), Joan Wolffensperger (Vereniging Mooi Wageningen) en Johan Zwanenburg (Wageningse Milieuorganisaties). Het Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen dankt hen allen hartelijk voor hun bereidheid om mee te werken en hun deskundige inbreng wat betreft de thema's in het algemeen en de stand van het beleid in Wageningen in het bijzonder. Ook wil het Platform de betrokken ambtenaren bedanken voor hun medewerking aan deze Duurzaamheidsmeter.

Dankzij de inspanning van al deze mensen ligt er nu een zorgvuldig overzicht van het gehalte aan duurzaamheid op vele beleidsterreinen van de gemeente Wageningen.

Susanne Lijmbach
Voorzitter Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen

Inleiding

De Lokale Duurzaamheidsmeter is een instrument dat betrokken burgers in staat stelt om de inspanningen van de gemeenten in Nederland op het gebied van duurzame ontwikkeling in kaart te brengen en om gemeenten onderling te vergelijken. Met dit meetinstrument krijgen de burgers én de gemeente een beeld van de mate van duurzaamheid van hun gemeente. Op basis van vragenlijsten opgesteld naar beleidsvelden worden er aan het gemeentelijke beleid scores toegekend. De totaalscore van de gemeente kan worden vergeleken met de score van andere Nederlandse gemeenten. De Duurzaamheidsmeter lijkt in opzet en uitvoering veel op de Duurzaamheidsspiegel, die in voorgaande jaren in Wageningen is uitgevoerd. Het voornaamste verschil is dat de Duurzaamheidsmeter maar eens in de vier jaar wordt afgenomen, in het jaar voorafgaande aan de gemeenteraadsverkiezingen. Verder is de indeling veranderd, de Duurzaamheidsmeter is opgedeeld in de drie invalshoeken van duurzaamheid: People, Planet en Profit. De Duurzaamheidsmeter (en voorheen de Duurzaamheidsspiegel) is een initiatief van het NCDO¹. Vanaf 2004 coördineert COS² Nederland de landelijke invulling van de Duurzaamheidsmeter.

De gemeente Wageningen is eerder in het kader van de spiegel in 1999, 2001 en 2002 ondervraagd door lokale maatschappelijke organisaties (WMO en Platform Duurzaam Wageningen) op haar duurzaamheidsbeleid. Landelijk gezien heeft Wageningen steeds goed gescoord.

In 1999 is landelijk een 9^e plaats bereikt, in 2001 bereikte Wageningen zelfs een 4^e plaats.

In 2002 is Wageningen weer teruggezakt naar een 13^e plaats. Een belangrijke oorzaak van deze lagere score was dat de gemeente Wageningen in 2001 redelijk veel punten had gehaald voor beleidsintenties waarbij werd aangegeven dat de uitvoering binnenkort zou starten. In 2002 was dit in veel gevallen nog niet gebeurd, dit heeft punten gekost.

Opvallend punt in 2002 was wel dat Wageningen op het gebied van internationale samenwerking zeer hoog heeft gescoord.

Bij het verwerken van de resultaten van de vragenlijsten zijn in 2001 en 2002 enkele opvallende zwakke punten in het Wageningse gemeentelijk beleid ten aanzien van duurzaamheid naar voren gekomen. Deze punten waren:

- Het onvoldoende formuleren van samenhangend beleid en uitvoeringsprogramma's op het terrein van duurzaamheid, en het monitoren van de ontwikkelingen.
- Weinig aandacht voor bevorderen van duurzaamheid bij detailhandel en bedrijfsleven.

Deze punten zijn op 4 oktober 2001 en op 21 november 2002 besproken met wethouder Eweg.

Op 14 mei 2003 zijn de resultaten van 2002 besproken in de commissie Duurzaamheid en Ruimte. Verschillende partijen onderschreven het belang van een dergelijk meetinstrument en met name Groen Links, PvdA en lijst Boon drongen aan op meer monitoring van duurzaamheidsbeleid.

Naar aanleiding van de resultaten van de Duurzaamheidsspiegel 2002 zijn de betreffende ambtenaren gevraagd om alle negatieve scores te evalueren en waar mogelijk te verbeteren.

Dhr. Haver heeft de verschillende reacties verzameld en hiervan een actuele notitie opgesteld. Deze is besproken in de klankbordgroep Milieu op 25 november 2004. Op een aantal punten zijn verbeteringen geboekt, hoewel de ambtenaren zelf dit positiever beoordeelden dan de maatschappelijke groeperingen.

Dit is ook een probleem dat zich voordoet bij de landelijke vergelijking van de uitkomsten. In veel Nederlandse gemeenten hebben geen maatschappelijke groepen zich aangemeld om de D-meter te gaan uitvoeren. In dat geval vullen de ambtenaren zelf de lijsten in, hierbij zal wellicht een positiever beeld zijn ontstaan dan bij gemeenten waar maatschappelijke groeperingen hetzelfde beleid

¹ NCDO: Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling

² COS: Vereniging van Centra voor Internationale Samenwerking

beoordelen.

Doelstelling

De doelstelling van het project is:

Inzicht krijgen in de mate waarin de gemeente haar beleid ten aanzien van duurzaamheid op verschillende beleidsterreinen vorm geeft.

De beleidsterreinen zijn ingedeeld naar de invalshoeken van duurzaamheid: *People, Planet en Profit*. In de lijst *Planet* is de ecologische dimensie uitgewerkt, voornamelijk toegespitst op Klimaat en Water. *People*; de sociale dimensie wordt uitgewerkt in Sociaal, Solidair en Mondiaal. Tenslotte wordt de economische dimensie *Profit* nader gespecificeerd als Duurzaam Ondernemen en Beheren. De vragen hebben betrekking op planvorming, uitvoering en publieke verantwoording.

Opzet en uitvoering

Er zijn over de volgende beleidsterreinen in de Lokale Duurzaamheidsmeter³ vragen gesteld:

- **Klimaat en Water**
Klimaatbeleid
Duurzaam Bouwen
Verkeer en vervoer
Water
- **Sociaal, Solidair en Mondiaal**
Algemeen duurzame samenleving
Internationale samenwerking; stedenbanden
Sociaal beleid (minderheden, emancipatie, minima)
- **Duurzaam Ondernemen en Beheren**
Duurzaam inkopen
Groenbeheer
Natuur en biodiversiteit

De vragenlijsten zijn vooraf naar de ambtenaren toegestuurd, met het verzoek deze in te vullen. De antwoorden hierop zijn doorgesproken door een Platformlid met een afgevaardigde van een maatschappelijke groepering die deskundig is op het desbetreffende beleidsterrein. Vervolgens is in een interview met de ambtenaar het geheel besproken.

Na dit gesprek is bepaald of er nog correcties op de vragen (positief of negatief) nodig zijn, en of er op het desbetreffende beleidsterrein uitzonderlijke, niet in de vragenlijst voorkomende waardevolle initiatieven zijn, of juist 'blinde' vlekken, zodat er nog een positieve of negatieve correctie op de gehele lijst moest worden toegepast.

Voor de definitieve eindrapportage hebben de geïnterviewde ambtenaren de resultaten nog ingezien, met de mogelijkheid voor correcties. Vervolgens zijn de ingevulde vragenlijsten begin augustus 2005 opgestuurd naar het COS.

³ De volledige vragenlijsten van de Duurzaamheidsmeter zijn opgenomen in de bijlagen.

Resultaten

In onderstaande tabel staat een overzicht van de resultaten per dimensie⁴, en per onderdeel van iedere dimensie. In de tweede kolom staat de score vermeld per onderdeel, in de derde kolom de maximale score die voor dat onderdeel gehaald kon worden en in de vierde kolom het percentage van de maximale score. Ter vergelijking zijn in de volgende twee kolommen, voor zover mogelijk⁵, de scoringspercentages van 2002 en 2001 vermeld. In de laatste kolom wordt de trend weergegeven, positief (+), negatief (-), dan wel ongeveer gelijk blijvend (±).

Onderdeel	score	maximale score	% 2005	% 2002 ⁶	% 2001 ⁷	Trend
<i>Klimaat en Water</i>						
Klimaatbeleid	17	25	68	55	60	+
Duurzaam Bouwen	11	14	79	67	63	+
Verkeer en Vervoer	6	11	54	50	63	±
Water	11	20	55	57	67	±
Totaal Klimaat en Water	45	70	64	58	63	+
<i>Sociaal, Solidair en Mondiaal</i>						
Algemene duurzame samenleving	4	8	50	-	-	
Intern. Samenwerking; stedenbanden	20	20	100	86	90	+
Sociaal beleid	13	22	59	53	70	±
Totaal Sociaal, Solidair & Mondiaal	37	50	74	79	80	±
<i>Duurzaam Ondernemen</i>						
Duurzaam Inkopen	9	28	32	-	-	
Groenbeheer	6	9	67	75	73	-
Natuur en Biodiversiteit	7	13	54	80		-
Totaal Duurzaam Ondernemen	22	50	44	78		-
Totaal score	104	170	61	65	70	-

De gedetailleerde vragenlijsten per dimensie zijn te zien in de bijlagen. Hierin staan alle vragen, de beantwoording met "ja" of "nee" op iedere vraag, de score per vraag, correcties en eventuele opmerkingen bij de beantwoording. Tevens is de uitleg bij de vragen van het NCDO/COS bijgevoegd. De beantwoording van Wageningen en andere gemeenten, en een onderlinge vergelijking, zijn ook in te zien op de website: www.la21.nl.

⁴ De ecologische, sociale en economische dimensies van duurzaamheid (Planet, People, Profit)

⁵ De vragenlijsten zijn niet helemaal vergelijkbaar, soms anders ingedeeld ,of grotendeels nieuw, bijvoorbeeld de Duurzaam Inkopen vragen.

⁶ De resultaten van 2005 zijn zoveel mogelijk vergeleken met vergelijkbare vragen in 2002.

⁷ Voor 2001 is niet in detail naar vergelijkbare vragen gekeken. De gemiddelde percentages per dimensie (cursief) zijn de gemiddelde percentages van de onderdelen, dus niet helemaal vergelijkbaar

Discussie

Landelijke vergelijking

Wageningen is landelijk op een 24e plaats geëindigd. Bij 228 gemeenten die één of meerdere lijsten in 2005 hebben ingevuld is dit een verdienstelijke score. In eerdere jaren is Wageningen op een hogere plaats geëindigd, maar het aantal deelnemende gemeenten is sterk toegenomen. In 2002 hadden minder dan 50 gemeenten alle lijsten ingevuld, nu meer dan 200. Daarnaast moet worden meegerekend dat de beoordeling door de maatschappelijke groepen in Wageningen streng is uitgevoerd.

In de provincie Gelderland is Wageningen op de vierde plaats geëindigd, na Apeldoorn (77%), Zutphen (65%) en Nijmegen (63%).

De ecologische dimensie: klimaat en water

Wageningen laat een lichte positieve trend zien t.o.v. 2002 voor de ecologische dimensie, in het bijzonder voor de onderdelen Klimaatbeleid en Duurzaam Bouwen. Het klimaatbeleid is in het kader van de BANS-subsidie⁸ duidelijk geformuleerd en wordt nu regelmatig geëvalueerd. Het Convenant Duurzaam Bouwen en een Integraal Regionaal Waterplan zijn in werking. Ook is vermeldenswaardig dat in het kader van Ecopolis 12 bedrijven hebben meegedaan met de Ecoprofit pilot, wat ook een uitstraling bleek te hebben naar andere bedrijven. Ten opzichte van 2002 doet Wageningen nu dus meer aan het bevorderen van duurzaamheid bij bedrijven, maar nog niet zo zeer bij de detailhandel.

Vergeleken met andere gemeenten scoort Wageningen ook goed met zonnepanelen. Wageningen zit hier ruim boven het landelijke gemiddelde: slechts 14% van de Nederlandse gemeenten heeft evenals Wageningen meer dan 1 m² zonnepaneel per 50 huishoudens. Opvallend is deze hoge score voor de zonnepanelen, bij de zonneboilers scoort Wageningen niet positief. Helaas is er, sinds het wegvallen van de landelijke subsidieregelingen, bij het klimaatbeleid geen stimulatie van Energie Prestatie Adviezen of plaatsen van zonneboilers meer, en wordt de inkoop van groene stroom door burgers niet gestimuleerd vanuit de gemeente.

Positieve punten op het gebied van water zijn de koppeling van rioolheffing aan het watergebruik (20% van de gemeenten), de bouw van 3 extra bezinkbassins om het aantal overstorten te verminderen, en het voornemen om nog 26 ha extra af te koppelen, d.w.z. afvalwater en hemelwater gescheiden af te voeren.

Binnen de financiële mogelijkheden probeert de gemeente wel zo duurzaam mogelijk met zijn (afval) water om te gaan, maar er is geen voorlichting aan burgers en bedrijven met betrekking tot waterbesparing.

Bij duurzaam bouwen is monitoring niet structureel: er is weliswaar een Convenant Duurzaam Bouwen, maar er zijn geen middelen voor controle en handhaving. Dit is jammer want projectontwikkelaars zijn geneigd om minder aan "duurzame oplossingen" te werken, omdat deze in eerste instantie veelal een hogere investering vereisen. Wat opvalt, is dat klimaatbeleid en het Convenant Duurzaam Bouwen vooral gericht zijn op technologische oplossingen, en minder op voorlichting naar en overleg met de gebruikers.

Een verbetering t.o.v. 2002 is ook dat meer dan de helft van de woonstraten als 30km zone is aangewezen en dat er bij bijna alle scholen speciale voorzieningen zijn getroffen voor het veilig maken van aan- en afvoerroutes en oversteekplaatsen. Maar fietsvriendelijk beleid en stimulering Openbaar Vervoer blijft nog veel hangen in beleidsintenties, de uitvoering is erg mager. Bovendien

⁸ BANS staat voor Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl, waarbinnen een klimaatconvenant is ontwikkeld.

wordt er geen gebruik meer gemaakt van een fietsbalans, of van deskundige kennis van de Fietsersbond.

De sociale dimensie: sociaal, solidair en mondiaal

T.o.v. 2002 blijft de sociale dimensie min of meer gelijk. Het deelterrein waar Wageningen dit jaar wederom zeer goed op scoort is het beleid op het gebied van Internationale Samenwerking, hier haalt de gemeente zelfs de maximale score (100%). Landelijk zijn de gemiddelde scores bij de meeste vragen over mondiale duurzaamheid aanzienlijk lager dan 50%. Wageningen is hier echt een positieve uitzondering. Zoals in 2002 al geconstateerd is, zal de aanwezigheid van Wageningen UR - met veel internationale contacten – een positieve bijdrage leveren aan veel internationale contacten. Vanuit de bevolking worden ook veel initiatieven tot internationale uitwisseling geïnitieerd en bestendig.

Wat betreft het beleid voor een algemene duurzame samenleving is het huidige plan van aanpak (1999) niet meer actueel. Er is wel een nieuwe duurzaamheidsvisie in ontwikkeling.

Bij het sociale beleid is een positieve score verkregen voor jongerenbeleid en gehandicaptenbeleid.

De gemeente probeert binnen de mogelijkheden van de wet minima en bijzondere groepen zo goed mogelijk te helpen, hoewel dat door de relatief lage score niet zo lijkt. De vraagstelling en beoordeling vanuit NCDO/COS is hier erg streng. De lage score wordt mede veroorzaakt door het emancipatiebeleid van de gemeente dat ronduit zwak is: er is geen recent geformuleerd beleidsplan, personeelsbeleid is niet gericht op een personeelssamenstelling die een evenredige afspiegeling is van de lokale bevolking, en er zitten relatief weinig vrouwen in leidinggevende posities.

De economische dimensie: duurzaam ondernemen en beheren

Bij de economische dimensie lijkt de trend t.o.v. 2002 neerwaarts te zijn. Op het nieuwe deelterrein Duurzaam Inkopen scoort de gemeente zelfs slecht. Duurzaamheid als uitgangspunt voor het inkoopbeleid is wel een wens van de raad, maar geen politiek vastgelegd beleid. Inkopen worden door verschillende afdelingen gedaan maar interne communicatie ontbreekt en is er geen structureel overleg tussen de afdelingen inkoop en milieu. Duidelijke criteria en afspraken ontbreken, en er is geen extra budget voor de meerprijs van duurzame aanbesteding. Daardoor is de praktijk tweeslachtig: op sommige punten wordt wel duurzaamheid in praktijk gebracht, andere punten zouden verbeterd kunnen worden. Positief binnen dit deelterrein zijn het gebruik van recycled papier, zowel voor eigen gebruik als bij uitbesteding (38% van de andere gemeenten), het gebruik van Max Havelaar koffie en thee (resp. 56% en 29%), en het gebruik van FSC hout voor eigen projecten (51%). Positief zijn ook het interne milieubeleid en het gebruik van milieuvriendelijke brandstof.

Het lijkt tegenstrijdig dat de deelterreinen Groenbeheer en Natuur en Biodiversiteit in de economische dimensie geplaatst zijn. Dit is gedaan vanwege de economische afweging die vaak gemaakt moet worden in relatie tot het beheer van groenvoorzieningen en natuur binnen en buiten de gemeentegrenzen. Dit is voor Wageningen inderdaad duidelijk te zien: de bezuinigingen op het groenbeheer, op de afdeling Milieu en Duurzaamheid en op het Milieu Actiebudget waartoe in najaar 2004 is besloten vertalen zich meteen in een lagere score. Bovendien is bij derden (bij uitbesteding, bedrijventerreinen) de praktijk afhankelijk van de welwillendheid van de andere partijen en is er juridisch weinig mogelijk (of de procedure te kostbaar) om dit ook werkelijk af te dwingen. Dankzij de gemotiveerde inzet van de betreffende ambtenaren wordt de kwaliteit wel zo hoog mogelijk gehouden. T.o.v. andere gemeenten scoort Wageningen positief door gerichte acties van de gemeente om Rode Lijst soorten te beschermen (23% van de andere gemeenten), en het achterwege laten van chemische bestrijdingsmiddelen bij groenbeheer en bestrating (27%).

Algemeen

De totaalscore vergelijkend met 2002 en 2001 lijkt er een lichte neergaande trend te zijn. Het verschil

is echter niet groot. Wageningen heeft zich op een aantal deelterreinen duidelijk verbeterd, andere zijn vooral onder druk van bezuinigen verslechterd. De iets lagere score voor 2005 kan ook een gevolg zijn van de iets andere vraagstelling ten opzichte van voorgaande jaren.

Een positieve ontwikkeling is dat er binnen de gemeente meer duurzaamheidsbeleid wordt geformuleerd en geïnstitutionaliseerd. Toch ontbreekt in een aantal gevallen de daadwerkelijke uitvoering van dit beleid, ook vindt er weinig monitoring plaats. Bij biodiversiteit is monitoring afhankelijk van maatschappelijke groepen die dit vrijwillig uitvoeren. Ook bij duurzaam bouwen is monitoring niet structureel. Handhaving is afhankelijk van de alertheid van de desbetreffende ambtenaar. Maar ook bij Verkeer en Vervoer blijft stimulering openbaar vervoer en fietsvriendelijk beleid bij algemene beleidsdoelstellingen.

Op de meeste deelterreinen van duurzaamheid zijn coördinatoren aangesteld. Dit zijn in veel gevallen goed gemotiveerde ambtenaren, die serieus werk willen maken van duurzaamheid en zich hier hard voor inzetten. Dit is tegelijk ook een zwakte in het beleid. Indien deze ambtenaren vertrekken zou een deel van het beleid verloren kunnen gaan.

Opvallend is verder dat de vragen met betrekking tot communicatie met en voorlichting aan de bevolking overwegend negatief worden beantwoord. Bij klimaatbeleid is er geen stimulatie van EPA's meer, de inkoop van groene stroom door burgers of zonneboilers wordt niet gestimuleerd vanuit de gemeente, er is geen voorlichting aan burgers en bedrijven met betrekking tot waterbesparing, de gemeente stimuleert niet natuurvriendelijk tuinieren, etc. Maatschappelijke groepen met veel kennis van wat er leeft bij de burgers, zoals de Fietsersbond, worden niet betrokken bij het vormgeven van beleid, en bij het afsluiten van het convenant Duurzaam Bouwen zijn geen gebruikersgroepen betrokken.

Conclusies en aanbevelingen

Wageningen scoort wederom heel goed op het deelterrein Mondiaal, een volledige score is hier gehaald en dit is zeker een pluim waard. De gemeente zou er goed aan doen om ook in de toekomst deze voortrekkersrol te houden en te blijven stimuleren. Deelterreinen waarop verbeteringen te zien zijn t.o.v. 2002 zijn Klimaatbeleid en Duurzaam Bouwen, dankzij projecten met de BANS-subsidie en het afgesloten Convenant Duurzaam Bouwen.

Hoewel Wageningen ten opzichte van andere gemeenten goed scoort, is de positieve score van 61 % uiteindelijk toch maar een magere zesje voor de gemeente Wageningen. Er zijn blijkbaar nog veel punten waarop de gemeente zich kan verbeteren.

Hoewel er wel meer duurzaamheidsbeleid wordt geformuleerd, is wat betreft de uitvoering en monitoring van het duurzaamheidsbeleid op vele terreinen, de situatie ten opzichte van voorgaande jaren niet verbeterd. Deze staat of valt met de inzet van de desbetreffende ambtenaar. Het verdient aanbeveling om de komende jaren vooral uitvoering en monitoring van duurzaamheidsbeleid te stimuleren, hiervoor middelen beschikbaar te stellen, en dit ook in taakomschrijvingen vast te leggen.

Op de deelterreinen Groenbeheer en Natuur en Biodiversiteit, lijkt het goede beleid onder druk te staan van bezuinigingen. Duurzaam inkopen lijkt weinig prioriteit te hebben, de gemeente scoort hier ronduit slecht. Binnen dit onderwerp is veel voor verbetering vatbaar, om te beginnen met het nemen van een gemeenteraadsbesluit dat duurzaamheid uitgangspunt voor het inkoopbeleid moet zijn, en duidelijke criteria en afspraken. Om dit financieel aantrekkelijker te maken zou gekeken kunnen worden of hier op WERV niveau afspraken over gemaakt kunnen worden.

Een ander zwak punt in het gemeentelijk beleid is duidelijk ook voorlichting, communicatie en overleg met burgers en bedrijven. In voorgaande jaren was dit al zwak, maar met de recente bezuinigingen is dit bijna volledig wegbezuinigd. Duurzaamheid gaat verder dan het formuleren van

beleidsplannen, actieve betrokkenheid van de bevolking is onmisbaar voor de uitvoering van duurzaam beleid.

Bijlagen:

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren – Economische dimensie

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

Deelverslag Klimaatbeleid

Contactambtenaar: Hans van Wichen
Functie: Projectleider Klimaatbeleid; Afdeling Milieu, sector Ruimte
Datum: 20 juni 2005
Interviewer: Nienke Brouwer
Deskundige ondersteuning: Lenny Putman, Milieudefensie, afd. Wageningen

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
1	Heeft uw gemeente een subsidie-aanvraag ingediend in het kader van de BANS subsidie?	(vraag 1 vragenlijst klimaat 2003) BANS staat voor Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl. Binnen dat bestuursakkoord is een klimaatconvenant ontwikkeld. Een BANS-aanvraag betekent dat je een klimaatscan hebt laten uitvoeren, dat de raad akkoord is met een investering in klimaatbeleid en dat een eigen bijdrage is gereserveerd. De gemeente kan kiezen voor verschillende ambitieniveaus in deze aanvraag. Dat komt bij de volgende vraag aan de orde.	Ja (In 2002 nog "nee")	2⁹
2	Heeft de gemeente gekozen voor het Pluspakket bij de aanvraag in het kader van de BANS subsidie?	In de subsidieaanvraag kan gekozen worden tussen een 'basispakket' of een 'pluspakket'. Het 'pluspakket' is ambitieuzer dan het basispakket.	ja , <i>Gemeente heeft 16 projecten, nu 1 jaar in werking. Eerste monitoring pas volgende maand. Resultaten zijn nu nog lager dan verwachtingen (aanloopperiode), maar uiteindelijk zullen de doelen wel gehaald worden.</i>	2
3	Uw gemeente berekent, op z'n minst op basis van globale modellen, de CO2 productie door burgers, bedrijven en eigen organisaties.	Een klimaatbeleid formuleren, subsidies aanvragen en projecten starten is prachtig. Maar leidt dat ook tot minder broeikasgassen? Dat is wel een essentiële vraag. Vaak zie je het energiegebruik toenemen in een gemeente. Dat kan natuurlijk komen doordat er meer mensen komen wonen en/of werken. Maar ook omdat er toch meer energie verspild wordt. Alle gemeenten kunnen op basis van een heel simpel model een eerste berekening maken van de uitstoot van kooldioxide in hun gemeente. Dat kost niet veel. Een eenvoudige berekening krijg je al voor 950 Euro. Ecofys BV (www.ecofys.nl) doet deze berekeningen. We vragen naar die simpele gegevens. Natuurlijk is het zinvol om daar bovenop nog specifiek berekeningen te maken, zoals het energiegebruik per werknemer van bedrijven, per leerlingen van scholen, per huishouden. Ook die gegevens zijn op een rij te zetten. Dat kost wat meer, maar levert zinvolle informatie op. Want je wilt toch weten of je werkelijk bijdraagt aan het bereiken van de Kyoto doelstellingen?	Nee , <i>Nu nog niet. Gemeente heeft wel ambitie om dit in de toekomst te doen. Landelijke gegevens worden dan omgezet naar lokale en dan worden prestaties berekend.</i>	0 (1)
4	Er is een structureel budget voor het klimaatbeleid in de begroting.	Veel gemeenten besteden wel projectmatig wat geld aan klimaatbeleid, voor een besparing bij gemeentelijke gebouwen bijvoorbeeld, maar de energiecoördinator beschikt niet jaarlijks over een 'structureel budget' waarvoor ook op de langere termijn beleid is gemaakt. Elk begrotingsjaar moeten in dat geval gelden weer veiliggesteld worden, veelal voor projecten van korte termijn. Het is veel beter als er een basis is waar de energiecoördinator jaarlijks op kan rekenen.	ja	2
5	Uw gemeente communiceert klimaatproblematiek breed naar de bevolking,	(Vraag 6, vragenlijst klimaat 2003). Het is goed als een gemeente probeert om met haar kennis over de energieconsumptie naar buiten te treden. De Europese Unie besloot in 1997 op de Klimaat-top in Kyoto om zijn CO2-emissies in 2010 met 8 procent te verlagen ten opzichte van	Nee (in 2002 ook "nee") <i>Dit gebeurt alleen projectmatig, niet over de volle breedte van deze thematiek. Bij specifieke</i>	0 (1)

⁹ Aantal punten die deze vraag oplevert; indien een vraag negatief is beantwoord wordt tussen haakjes nog het aantal punten weergegeven dat verkregen had kunnen worden

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
	daarbij steun en verbreding zoekend voor haar klimaatbeleid	1990. Gemeenten zullen daaraan een concrete bijdrage leveren.	<i>acties op specifieke doelgroepen (bv wijkgericht) gebeurt dit wel. Daarom 1 correctiepunt.</i>	
Subtotaal klimaatconvenant en BANS				6
6	Koopt uw gemeente voor haar eigen gebruik (gebouwen, verlichting, etc.) voor 100% groene stroom in?	Groene stroom is milieuvriendelijker dan grijze stroom. Milieuorganisaties als Milieudefensie vinden dat gemeenten het goede voorbeeld moeten geven en voor 100% groene stroom moeten inkopen. Overigens mag dat geen excuus zijn om andere aspecten van het klimaatbeleid zwakker in te vullen, iets waar energiecoördinatoren van gemeenten wel bevreesd voor zijn. Niet helemaal ongegrond, die vrees. Uiteraard is het klimaatbeleid veel breder dan 'groene stroom' en is het ook zaak om op het gebruik van groene stroom zo grootschalig mogelijk te bezuinigen. Er is tekort aan deze schone bron en ten tweede is ook groene stroom niet zonder vervuiling. Een groot deel van de stroom is met behulp van biomassa (organische deel van het afval) gemaakt en daarover is nog heel wat discussie mogelijk.	ja <i>er is een Europese aanbesteding gedaan voor 100% groene stroom, NUON gaat dit uitvoeren. Contract wordt binnenkort getekend.</i>	2
7	Of koopt uw gemeente voor haar eigen gebruik (gebouwen, verlichting etc.) voor meer dan 10% en minder dan 100% groene stroom in?	Sommige gemeenten zeggen dat het doel op korte termijn is om 10% van de energie uit vernieuwbare energiebronnen te halen en kopen daarom niet meer dan 10% van hun elektriciteit in de vorm van 'groene energie' in.	ja	1
8	Stimuleert de gemeente de inkoop van groene stroom bij burgers?	Het is mooi als een gemeente Groene Stroom inkoopt, maar nog mooier als dat breed naar burgers wordt gecommuniceerd en die burgers ook wordt geadviseerd groene stroom (of natuurstroom) in te kopen.	Nee <i>dit wordt bewust niet gecommuniceerd. Gemeente gaat er vanuit dat Groene Stroom een marktproduct is, er zijn voldoende marktpartijen die dit aanprijsen</i>	0 (1)
9	Heeft uw gemeente een ambtenaar energiebesparing/ duurzame energie in dienst, alléén of in gewestelijk verband?	(Vraag 4 vragenlijst klimaat 2003) Meestal gaat het hier om de 'energiecoördinator'. Wil de gemeente energiebesparing en alternatieve energie serieus nemen dan zal ze, alléén of samen met buurgemeenten, zo iemand moeten aanstellen. Daarmee is er iemand verantwoordelijk voor dit onderwerp.	ja (was ook "ja" in 2002)	1
10	In uw gemeente is sprake van een actieve en gestructureerde samenwerking op het gebied van klimaat/energiebeleid met actoren in uitvoering van het klimaatbeleid.	(Vraag 5, vragenlijst klimaat 2003). Overleg met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, woningcorporaties is van wezenlijk belang om klimaatbeleid vorm te geven. Er zijn heel wat programma's voor verschillende groepen in de samenleving die energiebesparing mogelijk maken. Om die programma's ook daadwerkelijk te introduceren is overleg noodzakelijk. Dat overleg moet structureel zijn en niet op basis van toevaligheid plaats vinden. Het overleg moet genotuleerd worden, de deelnemers moeten tijdig een agenda krijgen en het overleg moet regelmatig plaatsvinden.	ja (was ook "ja" in 2002)	2
11	Stelt de gemeente eisen aan de kwaliteit van de 'grijze stroom'? (Deze vraag positief waarderen indien de gemeente 100% groene stroom in koopt... want dan zijn de eisen niet echt relevant).	Grijze stroom' is afkomstig uit allerlei verschillende energiebronnen: gas, kolen, olie, kernenergie zijn daarvan de belangrijkste. Gas is nog de schoonste bron in die reeks. Kolen zouden, vanwege het broeikaseffect (met kolen wordt relatief veel kooldioxide per energie-eenheid geproduceerd) niet gebruikt moeten worden. Kernenergie zou vanwege een aantal redenen (zoals afval, terrorisme, gevaar voor ongelukken, ellende bij de uraniummijnbouw) niet gebruikt moeten worden. Een grootgebruiker, zoals een gemeente, kan eisen stellen aan de grijze energie. Dat kan omdat er een 'energielabel' hangt aan de verschillende soorten energie. Dus een gemeente kán zeggen dat ze geen energie	ja	2

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
		uit kolen of kernenergie wil hebben.		
12	Uw gemeente stimuleert door voorlichting energiebesparende maatregelen bij bewoners/huiseigenaars, bijvoorbeeld met behulp van het Energie Prestatie Advies.	(Vraag 16, vragenlijst klimaat 2003). Gemeenten hebben het moeilijk met hun voorlichting rond energiebesparing. Subsidieregelingen voor zonne-energie en energieprestatieadviezen zijn afgebouwd door de nationale overheid. Toch is het belangrijk dat de gemeente blijft investeren. Het Energie Prestatie Advies is een vrijblijvend advies dat door erkende installateurs wordt uitgebracht. Een woning wordt, met behulp van een gestandaardiseerd onderzoeksmodel, geanalyseerd op alle mogelijkheden van energiebesparing en de bewoner krijgt een advies met daarbij het volledige kostenplaatje, inclusief terugverdientijden en mogelijke subsidies.	Nee (was "ja" in 2002) <i>In het verleden wel, door ondersteuning Milieubedrijf 2000. Na beëindigen landelijke subsidieregelingen geen stimulatie meer vanuit gemeente.</i>	0 (1)
13	Uw gemeente geeft intensief voorlichting aan bedrijven over energiebesparing.	(Vraag 19, Vragenlijst klimaat 2003). Voor elk type bedrijfsleven zijn weer andere mogelijkheden. Een winkel met veel verwarming en een open deur en veel verlichting vraagt iets heel anders dan een kantoorgebouw of een productiebedrijf. Er zijn dan ook voor al de verschillende sectoren instrumenten ontwikkeld, zoals een Energie Prestatie Advies Utiliteitsbouw, goed bruikbaar in de kantooromgeving. Maar ook voor de winkelier en voor productiebedrijven, restaurants en agrarische bedrijven zijn er scans op energie-efficiency. In sommige gevallen kunnen die scans aangeboden worden in combinatie met de vergunningverlening. In de meeste gevallen werkten dit soort activiteiten het beste als er samenwerking is tussen de branche en de gemeente, dus een goed overleg.	Ja (was "nee" in 2002) <i>In Ecopolis-project is de pilot Ecoprofit uitgevoerd. Er hebben 12 bedrijven meegedaan. Al tijdens de uitvoering bleek er uitstraling te zijn naar andere bedrijven. Daarnaast moet vermeld worden dat een breed scala van milieuthema's is behandeld. Op planet en profit is behoorlijk gescoord. Ook heeft het aspect "people" een extra dimensie gekregen door een parallelpilot integrale vergunningverlening. Daarbij zijn voor de bedrijven speciaal accountmanagers aangesteld. Het is een onomkeerbaar leerproces voor de gemeentelijke organisatie.</i>	1
Subtotaal energiebesparing, groene energie, communicatie				9
14	Uw gemeente heeft meetbare doelen gesteld voor energiebesparing voor bijna alle openbare gebouwen.	(vraag 7, vragenlijst klimaat 2003) De eerste stap die een gemeente kan nemen, is het eigen energiegebruik onder de loep leggen. We vragen hier dus naar het eigen energieverbruik in volle omvang! We vragen naar al het energiegebruik onder beheer van de gemeente, dus gebouwen waar de gemeente een verantwoordelijkheid in heeft. Dat begrip is rekbaar. Buurtcentra, welzijnsinstellingen en scholen vallen er ook onder, hoewel ze vaak zelf het beheer doen. Maar een groot deel van hun financiën, dus ook voor het betalen van de energierekening, komt via het gemeentefonds bij hen terecht. De gemeente mag dan best eisen dat hier concrete besparingsdoelen zijn gesteld. Met het begrip 'bijna alle' openbare gebouwen bedoelen we ook dat het om meer dan 90% van de openbare gebouwen (inclusief dus de welzijnsinstellingen, scholen, gymzalen etc.) betreft.	Nee (was ook "nee" in 2002) <i>Er zijn geen meetbare doelen voor energiebesparing voor alle openbare gebouwen, Met name niet voor de gebouwen die zelf het beheer uitvoeren (buurtcentra, scholen, welzijnsinstellingen, etc), wel voor de gebouwen in eigen beheer, daarom 1 correctiepunt.</i>	0 (3)
15	Uw gemeente ondersteunt actief de uitvoering van Energie Prestatie Adviezen voor het onderwijs	Een energie prestatie advies (EPA) voor de Utiliteitsbouw (zoals scholen) wordt verplicht, waarschijnlijk in 2006. Gemeenten kunnen hierop inspelen. Scholen verspillen tienduizenden euro's aan slecht energiebeheer, geld dat veel beter besteed kan worden aan het onderwijs en natuurlijk de maatregelen om energie te besparen. Energiebeleid is bepaald niet de 'core-business' van het onderwijs en het is dan ook logisch dat een gemeente hierin investeert. Overigens kan dat heel goed via de BANS (zie vraag 1) meegefinancierd worden. Veel van het onderwijs wordt in gebouwen van de gemeente gegeven. Daarom laten we het	Nee <i>Wel voorlichting en ondersteuning op scholen via Groene Wiel. Dit is onvoldoende voor beantwoording van deze vraag</i>	0 (2)

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
	onder deze categorie vallen.		
Subtotaal 'eigen' gebouwen en energiebesparing			0
Correctie (Vraag 5 en vraag 14)			+2
Totaal Klimaatbeleid (max 25 pnt)			17 (68%)

Deelverslag Duurzaam Bouwen

Contactambtenaar: **Wim Haver**
Functie: adviseur Duurzaam Bouwen, afd. Stadsontwikkeling, sector Ruimte.
Datum: 27 juni 2005
Interviewer: Nienke Brouwer
Deskundige ondersteuning: Lenny Putman, AIO Duurzaam Bouwen, Milieubeleid
 Feiko Minhjan, Duurzaam Bouwen Wageningen

Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
16 Voor de uitvoering van het beleid duurzaam bouwen is een coördinator vrijgesteld.	(Vraag 8, vragenlijst klimaat 2003) In kleine gemeenten kan dat een ambtenaar zijn die enkele uren daaraan kan besteden. In grote gemeenten kunnen het een of meer ambtenaren zijn die daar fulltime aan werken.	Ja (was ook "ja" in 2002) voor beleidsontwikkeling en handhaving	2
17 Voor de uitvoering van het beleid duurzaam bouwen is een structureel budget aanwezig.	(Vraag 9, vragenlijst klimaat 2003) Duurzaam bouwen' vraagt om een sterke inzet van de gemeente. Dat betekent dat er ook geld moet zijn voor een medewerker en voor uitvoeringstaken, zoals het inhuren van een adviesbureau en het geven van voorlichting. Dat budget moet 'structureel' zijn, dus de komende jaren steeds vast in de begroting van de gemeente terug komen. Want 'duurzaam bouwen' is ook een kwestie van lange adem.	Ja (was ook "ja" in 2002)	2
18 In uw gemeente is een "convenant duurzaam bouwen" getekend dat structureel wordt uitgevoerd.	(Vragen 10 en 11, vragenlijst klimaat 2003). We stellen hier twee vragen in één. Een aantal gemeenten heeft wel een convenant duurzaam bouwen maar voert dat niet structureel uit. Het blijft een vrijblijvend stuk papier zonder verplichtingen en vervolg. Als het convenant wél structureel wordt uitgevoerd dan is er steeds overleg en samenwerking tussen de betrokken partijen en worden ook, in het kader van het convenant steeds weer afspraken gemaakt. Gemeenten moeten van het ministerie VROM terughoudend zijn wat betreft dwingende voorschriften als het om duurzaam bouwen gaat. Een manier om er toch voor te zorgen dat alle partijen die bij het bouwen en renoveren van huizen betrokken zijn, daadwerkelijk, mee doen is het tekenen van een convenant. Daarin wordt door architecten, projectontwikkelaars, aannemers, de gemeente, woningcorporaties en andere partijen afgesproken wat hun inspanningen zijn op het gebied van duurzaam bouwen. Een dergelijk convenant is een belangrijke basis voor het werk van een coördinator duurzaam bouwen.	Ja (was "nee" in 2002) <i>Hoewel de afdwingbare macht beperkt is. Sturing vind plaats op vrijwilligheid. Wethouder staat sterk achter dit convenant, maakt kans op naleving groter. Proces om meer ondernemers dit convenant te laten tekenen is nog aan de gang. Complete lijst ondertekenaars op Ede.nl (Duurzaam Bouwen).</i>	2

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
19	Elk nieuwbouw- en grootschalig renovatie- of sloopplan wordt in een zeer vroeg stadium op de eisen van duurzaam bouwen doorgelicht.	(Vraag 12, vragenlijst klimaat 2003). Dat zal blijken uit het vroegtijdig voorleggen van al deze plannen aan de coördinator duurzaam bouwen. Maar echte veranderingen krijg je pas als bij elk plan in de ontwerpfase wordt gecontroleerd op de eisen van duurzaam bouwen. Er zijn heel wat gemeenten met mooie plannen, met een coördinator, maar zonder regeling voor alle bouw-, sloop- en renovatieprojecten, waardoor toch heel regelmatig niet duurzaam gebouwd wordt.	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Dit staat in convenant. Bij bv Kortenoord, Nude 2 en Rustenburg heeft deze doorlichting uitgebreid plaatsgevonden.</i>	2
20	De gemeente houdt bij hoeveel duurzaam gebouwde en gerenoveerde huizen en gebouwen binnen de grenzen van de gemeente staan en welke maatregelen daarbij zijn getroffen.	(vraag 13, vragenlijst klimaat 2003). Meten is belangrijk. Je kunt prachtige regels opstellen. Maar weet je dan ook of daadwerkelijk actie ondernomen is? Alleen door consequent bijhouden van de gegevens zal uiteindelijk een beeld ontstaan van voor- of achteruitgang.	Nee (was ook "nee" in 2002) <i>Nu nog niet, maar moet in toekomst wel. Staat ook in convenant. Implementatie in 2006, in werking in 2007.</i>	0 (1)
21	Uw gemeente rekent de Energie Prestatie Coëfficiënt in bouwaanvragen na.	Een bouwaanvraag bevat vele details. Eén daarvan betreft de Energie Efficiëntie van het gebouw. Die wordt uitgedrukt in Energie Prestatie Coëfficiënt (EPC). Veel gemeenten streven naar een EPC lager dan 1.0 voor woonhuizen. Dan verbruikt het gebouw vrij weinig energie. Overigens kan het nog makkelijk lager. Maar wie zegt dat de berekening van de architect en aannemer klopt? Daar heeft SenterNovem overigens handige elektronische rekenmodellen voor die de controleur kan gebruiken.	Ja <i>Er wordt op bouwbesluit gecheckt, alleen wettelijke eisen (1.0 is dan voldoende) Bij Rustenburg is de EPC 0.7. (Wim Messink): Alle bouwaanvragen worden wel nagelopen op EPC, maar steekproefsgewijs wordt er een herberekening uitgevoerd</i>	1
22	Uw gemeente controleert en handhaaft de Energie Prestatie Coëfficiënt op de bouwplaats.	Aannemers willen vaak toch wat goedkoper uit komen dan de formele papieren aangeven. Dus een controle op papier, bij het indienen van de bouwaanvraag, is pas effectief als er ook een controle op de bouwplaats is. Doet uw gemeente dat?	Nee <i>(Gerard van Asperen): voorheen slechte controle en handhaving; maar 0.5 formatieplaats. Nu nieuwe opzet en extra formatie(1.5)-> handhaving wordt vanaf nu op de bouwplaats gecontroleerd.</i>	0 (1)
23	In uw gemeente is, per 1 januari 2005, per 100 huishoudens minstens één zonneboiler geplaatst.	Er zijn ongeveer 6,5 miljoen huishoudens in Nederland. De doelstelling van het Nederlands' beleid voor zonneboilers is dat er 80.000 zonneboilers in het jaar 2000 zijn geplaatst. Sommige huishoudens zullen er twee hebben, een aantal zonneboilers komt bij bedrijven en sportgelegenheden. Dus als 1 op de 100 huishoudens een zonneboiler heeft, dan komen we aardig in de richting van de landelijke doelstelling. Nu kunt u dus eenvoudig aan uw gemeente vragen of in januari 2005 deze doelstelling gehaald is. In 2010 moeten er 400.000 zonneboilers zijn. Dan zal 1 op de 20 huishoudens een zonneboiler moeten hebben.	Nee, <i>in Wageningen heeft ong. 1 op de 300 huishoudens een zonneboiler. Na afschaffing subsidies EPR en EPA ook geen actieve stimulatie meer vanuit gemeente</i>	0 (1)
24	In uw gemeente is, per 1 januari 2005, minstens één vierkante meter zonnepaneel geplaatst per vijftig tot honderd huishoudens.	(Vraag 18, vragenlijst klimaat 2003). Dezelfde berekening kan gemaakt worden voor fotovoltaïsche cellen, de zonnepanelen die elektriciteit produceren. Voor het jaar 2000 is een oppervlak van 77.000 vierkante meter het uitgangspunt. Voor het jaar 2007 moet dat groeien naar 1.000.000 vierkante meter. Dat is een ware revolutie in de zonne-energie! Aangezien er 6,5 miljoen huishoudens zijn, zou er in het jaar 2000 per 100 huishoudens zeker 1 vierkante meter zonnepaneel moeten zijn. In het jaar 2007 zal er per zes huishoudens zeker 1 vierkante meter zonnepaneel geïnstalleerd moeten worden. Gemeenten hebben hierin een belangrijke taak. Wij zijn benieuwd of uw gemeente al een bescheiden start heeft gemaakt door in ieder	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>met name door de zonnepanelen op de vlinder (3000 m2) scoort de gemeente hoog, in totaal 5000 m2 zonnepaneel in Wageningen. Dit is ongeveer 1 m2 paneel per 3 a 4 huishoudens, indien we de vlinder niet meetellen is het nog 1 m2 paneel per 8 tot 10 huishoudens!</i>	1

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
		geval aan de doelstelling voor het jaar 2000 te voldoen		
25	In uw gemeente is, per 1 januari 2005, minstens één vierkante meter zonnepaneel geplaatst per één tot vijftig huishoudens.	Hoewel in 2003 slechts 16% positief kon antwoorden op de vraag of per honderd huishoudens minstens één vierkante meter zonnepaneel is geplaatst moeten we toch constateren dat de ambitie van de Nederlandse overheid veel groter is. In 2007 zou er per zes huishoudens minstens één vierkante meter zonnepaneel moeten zijn. Dan zou het toch niet zo gek zijn om te vragen of per 1 januari 2005 enige vooruitgang is gemaakt?	Ja <i>Zie vraag 24</i>	2
Totaal duurzaam bouwen (maximaal 14)				12 (79%)

Deelverslag Verkeer en vervoer

Contactambtenaar: **Marco van Burgsteden**
 Functie: medewerker Verkeer, sector Ruimte
 Datum: 23 juni 2005
 Interviewer: Nienke Brouwer
 Deskundige ondersteuning: Judica Velema, Fietsersbond Wageningen

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
26	Het energie- en/of klimaatvraagstuk is een onderdeel van het beleid op verkeer&vervoer.	(Vraag 20, vragenlijst klimaat 2003). De gemeente heeft een beleid op verkeer en vervoer. Vaak gaat dat over doorstroming, oplossen van knelpunten, verminderen van geluidshinder en vervuiling. Maar gaat het ook over het verminderen van de uitstoot van kooldioxide? Wordt aangegeven dat een energie-efficiënt verkeers- en vervoersbeleid noodzakelijk is?	Nee (was ook "nee" in 2002) <i>Niet direct, impliciet wel een beetje.</i> <i>Doelstelling gemeente is wel autogebruik terugdringen (de wegen kunnen het anders niet aan) en fiets en OV stimuleren.</i> <i>Komt onvoldoende tot uitdrukking in beleid.</i>	0 (1)
27	De gemeente streeft naar meer gebruik van het openbaar vervoer en de fiets.	(Vraag 21, vragenlijst klimaat 2003). Dat is meer dan 'zeggen' dat het openbaar vervoer en/of de fiets gestimuleerd moet worden. Er moeten concrete maatregelen worden geformuleerd, liefst met ook een (controleerbare) doelstelling waarin wordt aangegeven hoeveel het gebruik van openbaar vervoer of fiets zou moeten toenemen. Meer dan de helft van het aantal verreden autokilometers wordt gereden op afstanden binnen 5 kilometer, veelal goed te vervangen door de fiets.	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Bv bij verkeersinstallaties fietsers (en OV) voor laten gaan. De eerste paar kruispunten dit jaar nog, de rest in 2006-2008. Verder wordt haalbaarheidsonderzoek stadsbus uitgevoerd. Dit is een magere ja. Fietsvriendelijk beleid en stimulering OV blijft veel 'hangen' in beleidsintenties, uitwerking valt tegen.</i> <i>Correctiepunt -1</i>	2
28	De gemeente maakt gebruik van de 'fietsbalans' of adviezen	In 2003 deden 125 gemeenten dit. Met behulp van de 'fietsbalans' wordt nagegaan wat verbeterpunten in het gemeentelijk beleid zijn. Kijk daarvoor ook naar	Nee <i>Er is wel een fietsbalans, maar deze is 5 jaar oud., deels</i>	0 (1)

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
	van de Fietsersbond om uitvoering van het fietsbeleid te verbeteren.	www.fietsbalans.nl.	<i>achterhaald. De adviescommissie voor verkeer en vervoer is al 2 ½ jaar niet meer bijeengewees. Noch voor de uitvoering, noch voor beleid wordt gebruik gemaakt van de deskundigheid van de fietsersbond.</i>	
29	In uw gemeente is meer dan de helft van de woonstraten als 30 km zone aangewezen.	(Vraag 22, vragenlijst klimaat 2003). Eind 1977 zijn de wegbeheerders in Nederland (gemeenten, provincies, waterschappen en het rijk) een aantal maatregelen overeengekomen die ervoor moeten zorgen dat Nederland verkeersveiliger wordt. Eén van die maatregelen is dat uiterlijk in 2002 de helft van elke gemeente als 'verblijfsgebied' is ingericht met een maximumsnelheid van 30 km/uur. Het gaat dan om de woonwijken, omgeving van scholen, winkelstraten en andere gebieden waar veel voetgangers, fietsers en spelende kinderen zijn. Uiteindelijk moet zo'n 80% van elke gemeente 'verblijfsgebied' worden. Zie ook www.3VO.nl.	Ja (was "nee" in 2002)	1
30	Uw gemeente heeft sinds 2000, met de verschillende groepen burgers en bewoners (zoals kinderen en ouderen), een analyse gemaakt van knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid.	(Vraag 23 (met toevoeging van de 'actualiteit' van de analyse (sinds 2000), vragenlijst klimaat 2003). Kinderen en ouders weten vaak al te goed waar ze overzicht over het verkeer hebben, waar het oversteken gevaarlijk is en waar verbeteringen noodzakelijk zijn. Er zijn gemeenten die samen met deze groepen, bijvoorbeeld als onderdeel van een schoolproject, die inventarisatie maken. We hebben deze vraag nu wat aangescherpt om de actualiteit in beeld te krijgen. De analyse moet wel redelijk recent zijn (sinds 2000) want het verkeersbeeld verandert snel.	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Ja, dit staat in het verkeersveiligheidsplan. Vooral rond 2000 veel interactieve planvorming . Nu is het wat minder geworden, er zijn nog wel 'kinderkruispunten' gerealiseerd</i>	2
31	Bij alle scholen zijn speciale voorzieningen getroffen voor het veilig maken van aan- en afvoerroutes en oversteekplaatsen.	(Vraag 24, vragenlijst klimaat 2003). Zo vanzelfsprekend als het lijkt, zo weinig gebeurt het. Honderdduizenden kinderen gaan hollend, springend en spelend van huis naar school en terug. Ze letten vaak slecht op en het verkeer is gevaarlijk. Daarom moeten er effectieve maatregelen genomen worden om hun veiligheid te verbeteren. Een wegversmalling bij de school, hekken om te voorkomen dat kinderen zo de weg op springen. 'Klaar-overs' die het verkeer regelen als de scholen 'in' of 'uit' gaan. Het moet bij alle scholen een basisvoorziening zijn. Het is niet voldoende als de gemeente zegt dat het bij de meeste scholen goed geregeld is. Dat moet bij alle scholen het geval zijn. Soms is het gewoon niet nodig omdat de school zo goed en veilig bereikbaar is dat geen speciale voorzieningen getroffen hoeven te worden.	Ja (was "nee" in 2002) <i>Ja, de gemeente is met de laatste scholen bezig (Jozefschool en Tarthorstschool) breed overleg met doelgroepen (zie vorige vraag)</i>	2
32	Uw gemeente deed in 2004 mee aan 'De Week van de Vooruitgang'.	(Vraag 26, vragenlijst klimaat 2003). Waar eerder sprake was van een 'Autovrije Dag' is nu sprake van een hele week waarin diverse activiteiten worden georganiseerd. De Week van de Vooruitgang biedt gemeenten, burgers en maatschappelijke organisaties een groot aantal mogelijkheden om duurzame mobiliteit onder de aandacht te brengen.	Nee (was ook "nee" in 2002)	0 (1)
33	Uw gemeente doet mee aan de nationale straatspeeldag in 2005.	(Vraag 27, vragenlijst klimaat 2003). Elk jaar is er een dag dat de straat voor de kinderen is. Het laat zien dat de straat een plek is waar kinderen graag spelen en ook ruimte nodig hebben. De nationale straatspeeldag wordt op veel plekken georganiseerd	Nee (was "ja" in 2002) <i>Aanvraag komt op initiatief van de wijk, gemeente wil dan desgewenst wel meewerken (straten afzetten), maar geen stimulatie vanuit de gemeente</i>	0 (1)
Totaal				7
Correctie (Vraag 27)				-1
Totaal verkeer & vervoer (max 11 pnt)				6 (54%)

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

Deelverslag Water

Contactambtenaar: Richard van Vliet
Functie: Projectleider + beleid riolering en water Stadsontwikkeling; sector Ruimte; cluster Ingenieursbureau
Datum: 13 juli 2005
Interviewer: Trudi van Ingen
Deskundige ondersteuning: Ronald Busman, Wagenings Milieu Overleg

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
34	Uw gemeente beschikt zelf of in regionaal verband over een integraal waterplan dat samengesteld is met grote betrokkenheid van maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en andere instellingen.	(Vragen 1 en 2, vragenlijst water 2003). Duurzaam waterbeheer brengt alle aspecten van het watergebruik en -beheer samen in één integraal waterplan. Daarmee geeft uw gemeente aan hoe 'water' een rol speelt in alle beleidsvelden, wat haar ambities zijn en hoe het samenspel is met de burgers, bedrijven, waterschappen, zuiveringsschap en andere betrokkenen.	ja (was "nee" in 2002) <i>Via een Klankbordgroep voor maatschappelijke organisaties in het voortraject, is nu gekozen voor "variant 7", een compromis tussen duurzaamheid, kosten en haalbaarheid in tijd.</i>	2
35	In uw gemeentelijk rioleringsplan wordt uitgegaan van de 'trits 'preventie, scheiden, zuiveren'.	Het is natuurlijk beter om weinig afvalwater te hebben. Wat is het uitgangspunt van het rioleringsplan (een plan dat elke gemeente volgens de wet moet hebben)? Voor een positief antwoord zal de trits 'preventie, scheiden en zuiveren' heel duidelijk aangegeven moeten zijn.	nee <i>Op 3 plekken in Wageningen gescheiden stelsel, maar er wordt weinig aan preventie gedaan.</i>	0 (2)
36	De gemeente koppelt de rioolheffing aan de rekening van het drinkwatergebruik voor huishoudens (smal waterspoor).	(Vraag 8, vragenlijst water 2003). Het 'rioolrecht' wordt door elke gemeente zelf vastgesteld. Er zijn gemeenten die géén rioolrecht heffen. Water wordt veelal als 'basisvoorziening' gezien en de kosten voor de levering en zuivering zijn vaak nog een 'heikel' thema. Toch zijn er tientallen gemeenten in Nederland die het rioolrecht (mede) afhankelijk hebben gemaakt van de hoeveelheid water dat een huishouden gebruikt. De bedoeling is dus om de consumenten te laten betalen voor wat ze feitelijk gebruiken (en vervuilen). Het effect hiervan kan zijn dat de consument, gestimuleerd door het financiële voordeel, water gaat besparen. Deze koppeling wordt ook wel het 'smal waterspoor' genoemd. In combinatie met voorlichting (zie de vraag over voorlichting rond waterbesparing) is een bezuiniging van 5% op het watergebruik te halen. Als naast de kosten voor de riolering ook de zuiveringslasten aan de rekening worden gekoppeld kan de besparing nog verder toenemen (tot 20%). Dit wordt het 'brede waterspoor' genoemd. Hieraan zitten nog een aantal juridische belemmeringen vast.	ja (was ook "ja" in 2002) <i>De ambtenaar maakte een kanttekening bij de koppeling, nl. dat als je drinkwatergebruik vermindert, de opbrengsten voor rioolzuivering ook verminderen, terwijl door watervermindering de kosten omhoog gaan.</i>	3
37	De gemeente voert een actief voorlichtingsbeleid naar de bevolking op het gebied van waterbesparing.	(Vraag 9, vragenlijst water 2003). Besparing van het watergebruik (zo'n slordige 120 liter per dag per persoon) is heel goed mogelijk. Een waterbesparende douchekop, een zuinige toilet, de aanschaf van een regenton zijn slechts een paar ideeën die zonder grote kosten tot grote besparingen kunnen leiden. Veel gemeenten laten dit voorlichtingsbeleid over aan het waterleidingbedrijf. 'Is onze taak niet', zo hoor je vaak. Over 'energie' wordt dat niet gezegd. Wonderlijk eigenlijk, want het waterprobleem is groot en er wordt veel energie en ruimte (en natuur) verspild om schoon drinkwater te maken. Een duidelijke	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Gemeente lijkt momenteel niet zo actief (niets op gemeentewebsite). Er zijn wel plannen voor een "waterloket" als onderdeel van een algemeen infoloket, en er is actief wijkbezoek gepland aan 3 wijken</i>	2

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
		invulling van het aspect 'preventie'.	<i>om voorlichting te geven over "ontkoppeling".</i>	
38	De gemeente geeft voorlichting aan bedrijven op het gebied van waterbesparing.	(Vraag 14, vragenlijst water 2003). Veel bedrijven hebben een groot watergebruik. De horeca, metaalbedrijven, landbouw- en veeteeltbedrijven zijn daar goede voorbeelden van. Vaak gaat het om vele duizenden liters per dag. Dan telt besparing echt! Maar er zijn niet veel gemeenten die hiervoor aandacht lijken te hebben. Misschien hoort uw gemeente bij de uitzonderingen. De Milieudienst Amsterdam wijst bedrijven door met behulp van een kleine checklist. De waterleidingbedrijven kunnen voor een gratis 'scan' zorgen bij een bedrijf dat veel water gebruikt. Een duidelijke invulling van het aspect 'preventie'.	nee (was ook "nee" in 2002)	0 (2)
39	Uw gemeente gaat in het waterbeheer uit van de trits 'vasthouden, bergen, afvoeren'.	Het waterbeheer, volgend op de adviezen van de Commissie Waterbeheer 21ste eeuw, gaat uit van deze trits. Water vasthouden doe je bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat afstromend regenwater eerst in een plantsoen of open grond terechtkomt. 'Bergen' betekent dat je in de gemeente zorgt voor voldoende ruimte om dat afstromend water eerst op te vangen, bijvoorbeeld in ruime sloten met een langzaam oplopend talud zodat het veel water kan bergen. Daarna ga je pas afvoeren.	ja <i>Dit is verankerd in het GRP en het Waterplan</i>	2
40	Uw gemeente heeft, bij de aanleg van stoepen, wegen en parkeerplaatsen, een beleid gericht op het zoveel mogelijk 'open' houden van de bodem zodat regenwater kan infiltreren.	(Vraag 5, vragenlijst water 2003). Sommige wijken lijken wel totaal verhard te zijn... het regenwater kan maar één kant op... het riool in. Dat kan anders. Bijvoorbeeld door stoepen wat minder breed te maken, door openbaar groen te stimuleren waar afstromend water ook in kan lopen, door op parkeerplaatsen materiaal te gebruiken dat ruimte open laat voor vegetatie.	nee (was "ja" in 2002) <i>Is wel algemeen beleid, maar alleen toegepast bij nieuwbouw, niet bij bestaande bouw. Ook zijn er geen voorschriften voor materiaalgebruik.</i>	0 (2)
41	Uw gemeente ontziet gebieden voor regionale seizoensberging van water.	De zomers kunnen extreem droog worden door klimaatverandering. Hoogheemraadschappen en waterschappen hebben dan de grootste moeite om de 'boezem' op peil te houden (problematiek van de veendijken bv.). Maar ook voor de landbouw, natuur en voor de bewoonde omgeving (zeker als het om fundamente van hout gaat) is het belangrijk om het grondwaterpeil zo hoog mogelijk te houden. Daarvoor is 'opslag' in het natte seizoen belangrijk. Die opslag kan door het grondwaterpeil in sommige delen te verhogen maar kan ook door bepaalde delen uit te graven of onder water te zetten. Iedere regio heeft zo z'n eigen opslagmogelijkheden en er zijn maar weinig regio's die dat niet hebben. Het is wel een gevoelig onderwerp want je concurreert met deze berging met andere vormen van grondgebruik. Zo zul je, door het grondwaterpeil in een polder te verhogen, mogelijk een conflict krijgen met het agrarisch gebruik ter plekke. Het is echter een logisch vervolg op de keuze om water 'vast te houden en te bergen'.	nee <i>Is niet echt aan de orde in Wageningen.</i>	0 (2)

Bijlage 1: Klimaat en Water – Ecologische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
42	Verharde oppervlakten' in uw gemeente worden gecompenseerd met mogelijkheden voor extra wateropvang.	Een uitwerking van 'ruimte voor water' is dat bij de aanleg van een verhard oppervlak (een wijk, weg, kassencomplex of iets anders) compensatie plaats vindt in de vorm van wateropslag. Het verharde oppervlak zal namelijk zorgen voor een versnelde afvoer van water bij hevige buien. De gemeente kan berekenen om hoeveel water het gaat en ervoor zorgen dat dit water binnen het gebied opgevangen wordt, middels extra investeringen in open water of glooiend talud van sloten. Deze compensatie wordt primair binnen het plangebied gezocht en pas secundair buiten dat gebied (en dat kan best gemeentegrenzen overstijgen omdat een plangebied bijvoorbeeld een stroomgebied is). Ook hier is sprake van een uitwerking van het concept 'vasthouden en bergen'.	ja <i>In waterplan is 13 ha extra wateroppervlak aangewezen ter compensatie van het vergroten van verhard oppervlak.</i>	2
43	Uw gemeente zet zich actief in voor het totstandkomen van de waterkansenkaart	Om water voldoende ruimte te geven is het belangrijk dat de gemeente gebieden aanwijst voor natte natuur (bijvoorbeeld kwelgebieden), infiltratie, berging/retentie en noodoverloop. Deze gebieden worden op een waterkansenkaart weergegeven. Deze kaart is een handig hulpmiddel bij het toepassen van de watertoets, waar beoordeeld wordt of functies en inrichtingsplannen geen negatieve invloed hebben op het functioneren van het watersysteem	nee	0 (2)
Subtotaal aan water gerelateerde vragen (maximale score 20)				11
Correcties: -1 Vraag 37: Gemeente lijkt momenteel minder actief dan een paar jaar geleden op het gebied van voorlichting over waterbesparing +1 Vraag 43: Formeel is er geen waterkansenkaart, maar er is wel een infiltratiekaart en "wensenkaart" waar oppervlakte water kan of zal komen, en waar afkoppeling plaats zal gaan vinden				11
Totaal "Water" na correcties				(55%)
Totaal Klimaat en Water (ecologische dimensie) (maximaal 70 punten)				45 (64%)

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

Deelverslag Algemene Duurzame Samenleving

Contactambtenaren: Hans van Wichen, Wim Haver en Tjitske Zwerver
Data: 20 juni, 27 juni en 27 juli 2005
Interviewer: Nienke Brouwer

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
1	De gemeente werkt het begrip 'duurzame ontwikkeling' uit in een breed maatschappelijk proces waar verschillende partijen in deelnemen.	(vraag 1, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Internationaal wordt dit proces vaak de 'Lokale Agenda 21' genoemd (vandaar de afkorting LA21 die ook in de website van de Lokale Duurzaamheidsmeter een rol speelt). De Agenda 21 kwam tot stand als slotdocument van de VN-vergadering over duurzame ontwikkeling in 1992. Daar werd ook afgesproken de Agenda voor de 21ste eeuw uit te werken op lokaal niveau. Een breed proces is daarvoor een vereiste want het gaat om ingrijpende vragen die alle burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven aangaan. Er was een periode veel aandacht voor Lokale Agenda 21, o.a. omdat er een subsidieregeling van het rijk voor was. Dat is nu voorbij. We zien een snelle afname van de bredere en open processen richting duurzame ontwikkeling en meer aandacht voor concrete projecten met resultaten op de korte termijn.	Nee (was "ja" in 2002) <i>De gemeente werkt 'duurzame ontwikkeling' wel uit in een beleidsplan, maar dit is geen breed maatschappelijk proces.</i>	0¹⁰ (2)
2	Er is voor dit proces van lokale duurzame ontwikkeling een actueel (na 2001 bevestigd) plan van aanpak, onderschreven door gemeenteraad en partners.	(vraag 6, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003). Als een gemeente start met een dergelijk ingrijpend proces dan moet ze ook een plan hebben waarin duidelijk wordt waar het om gaat en hoe het proces er uit gaat zien, welke middelen daarvoor beschikbaar zijn en wat de tijdsplanning is. Dat plan moet natuurlijk gezamenlijk met het maatschappelijk veld (maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven) uitgewerkt zijn.	Nee (was "ja" in 2002) <i>Niet meer actueel (1999) Er komt binnenkort wel een nieuw plan..</i>	0 (2)
3	Er is een apart budget voor het financieren van dit proces.	(vraag 5, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003). 'Geld' is niet alles... maar belangrijk genoeg. Want er zullen discussies moeten plaatsvinden, posters worden gemaakt en mogelijk een onderzoek of projecten worden uitgevoerd. Er zijn gemeenten die een apart budget hebben voor initiatieven van de bevolking om initiatieven richting duurzame ontwikkeling te nemen.	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Budgetten van Ecopolis en Euregio Wel een magere ja, betrokkenheid maatschappelijke groepen valt tegen.</i>	2
4	De gemeente heeft een verordening voor het burgerinitiatief in de maak of binnen 2005 in werking	Het burgerinitiatief is een belangrijk instrument voor burgers om zaken aanhangig te maken in de gemeenteraad, vooral bedoeld om initiatieven van burgers formeel besprekruimte te geven in de raad. Het is een middel om de burger naast het 'kiesrecht' ook een meer direct initiatiefrecht te geven. Een aantal organisaties, zoals het IVN, het IPP en Agora Europa hebben in dit kader het project 'Duurzame Initiatieven' opgezet dat erop gericht is burgers te stimuleren om gezamenlijk initiatieven voor een duurzame samenleving te nemen.	Ja <i>In 2003 doorgevoerd (verordening nr. 138)</i>	2
Score algemeen (maximaal 8 punten)				4 (50%)

¹⁰ Aantal punten die deze vraag oplevert; indien een vraag negatief is beantwoord wordt tussen haakjes nog het aantal punten weergegeven dat verkregen had kunnen worden

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

Deelverslag Internationale samenwerking

Contactambtenaar: Tjitske Zwerver
Functie: Projectleider Internationale samenwerking
Datum: 27 juli 2005
Interviewer: Nienke Brouwer
Deskundige ondersteuning: Ida Blok; Stichting Samenwerking Wageningen – Ndiza

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
5	In uw gemeente is een ambtenaar verantwoordelijk voor internationale samenwerking.	(Vraag 11, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Bij grote gemeenten is dat vaak een aparte ambtenaar, bij kleinere gemeenten is dit verwerkt in de functie van de afdeling voorlichting. In dat geval moet toch wel een taakomschrijving en uren beschikbaar zijn.	Ja (was ook "ja" in 2002) Tjitske Zwerver	2
6	Uw gemeente heeft een structureel budget voor internationale samenwerking en/of mondiale bewustwording.	(Vraag 9, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Gemeenschappen in alle uithoeken van de wereld proberen vorm te geven aan een duurzame wereld. Samenwerking tussen gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers over de grenzen biedt inspiratie. Daarbij gaat het bij duurzame ontwikkeling veelal om verdelingsvraagstukken. Een internationale band met een gemeente in voormalig Oost -of Midden Europa of een derdewereldland kan daar belangrijke aspecten van laten zien. Vriendschap ga je niet voor één jaar aan. Dat vergt ook een structureel budget, want er is altijd wel voorlichting, een reis of een project nodig.	Ja (was ook "ja" in 2002) Voor 2005 staan de volgende bedragen gereserveerd: € 5.322,-- voor projecten in Ndiza + € 34.193,-- voor subsidies e.d. (alle uitgaven m.b.t. internationale samenwerking) Totaal: € 39.515,-- + € 40.000,-- voor internationale projecten = € 79.515,--	2
7	Dit budget is hoger dan Euro 0,50 per inwoner.	(Vraag 10, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Enige jaren geleden is Euro 0,50 per inwoner als richtlijn genomen voor het budget 'internationale samenwerking/mondiale bewustwording'. We weten dat een aantal gemeenten meer dan dit bedrag beschikbaar heeft. Hoort uw gemeente daar ook bij?	Ja (was ook "ja" in 2002) Zie hierboven, dit komt neer op €2,25 per inwoner! Bonuspunt!!	2
8	Uw gemeente besteedt in ieder geval een gedeelte van dit budget aan voorlichting en bewustwording.	Er zijn gemeenten die vinden dat al het geld dat vrijgemaakt wordt direct naar partners in Oost-Europa of de derde wereld moet gaan. Door het budget te investeren in voorlichting en bewustwording kan de gemeente echter zorgen voor een veel groter draagvlak voor internationale samenwerking. Dat kan veel grotere geldstromen opleveren. Daarnaast 'gaat' het veelal helemaal niet alleen om overdracht van geld, maar kan een gemeente ook steun leveren aan bewustwording in het algemeen. Bijvoorbeeld over hoe 'onze' geldstromen ontwikkelingsperspectieven in het zuiden veranderen, hoe onze keus voor al of niet duurzame producten het leven in andere delen van de wereld beïnvloedt. Maar ook over oorzaken van migratie en vluchtgedrag, culturele en religieuze diversiteit.	Ja Gemeente subsidieert lokale groepen om dit te doen, actief beleid van de gemeente. Verder is de gemeente Wageningen lid van platform gemeentelijk vredesbeleid VNG.	2
9	Uw gemeente is lid van ICLEI (International Council for Local Environmental Initiatives).	(Vraag 14, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) ICLEI is een organisatie waar een groot aantal gemeenten zich bij heeft aangesloten. Allerlei voorbeelden over duurzame ontwikkeling worden verzameld en uitgewisseld, trainingen worden gegeven en leden zoeken met elkaar naar financiën om gezamenlijk vorm te geven aan projecten voor duurzame ontwikkeling.	Nee (was ook "nee" in 2002) De gemeente ziet hierin geen toegevoegde waarde	0 (1)
10	U gemeente is lid van de organisatie 'European Cities and Towns towards Sustainability'.	(Vraag 13, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Honderden gemeenten in Europa ondertekenden het Aalborg Handvest, dat in 2004 nog is geactualiseerd. Daarmee verbinden deze gemeenten zich tot een samenwerking richting duurzame ontwikkeling en worden tegelijk lid van de organisatie 'European Cities and Towns towards Sustainability'. De ondertekening op zich is niet meer dan	Nee (was ook "nee" in 2002) Zie vraag 9	0 (1)

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
		een mooi gebaar. De praktijk is belangrijker. Maar juist in dit soort netwerken wordt veel praktijkervaring uitgewisseld. Het zijn geen theorieclubjes.		
11	Uw gemeente of door de gemeente gesteunde organisaties onderhouden één of meer relaties met gemeenten in Oost- of Midden-Europa.	(Vraag 15, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Veel gemeenten hebben banden met voormalig Oost- en Midden-Europa. Een relatie die het isolement van de communistische gemeenschappen enigszins doorbrak. Ook nu zijn de relaties zinvol, omdat veel van deze partnersteden bestuurlijk en technisch hulp nodig hebben. Kijk maar op www.stedenbanden.nl om een overzicht te krijgen.	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Stedenband met Gödöllö, en uitwisseling met "Ernestinovo/Laslovo (overwegend Kroatisch/Hongaars) en Sodolovci (overwegend Servisch) Dit zijn uitwisselingen met wijk de Nude, vrouwengroep, gemeente en Platform landbouw Kroatië Servië</i>	2
12	Uw gemeente of door de gemeente gesteunde organisaties onderhouden één of meer relaties met andere gemeenten in de Derde Wereld.	(Vraag 16, vragenlijst Lokaal/Mondiaal 2003) Ongeveer evenveel gemeenten onderhoudt relaties met een gemeente of regio in een ontwikkelingsland. Op www.stedenbanden.nl wordt een goed overzicht gegeven. Relaties met derde wereldlanden hebben vaak ook een sterk cultureel aspect in zich omdat de cultuurverschillen veelal groot zijn.	Ja (was ook "ja" in 2002) <i>Ndiza</i>	2
13	In de internationale relatie met gemeenten buiten West-Europa speelt gesprek en uitwisseling op het brede werkveld van duurzame ontwikkeling een belangrijke rol.	Duurzame ontwikkeling is een breed begrip en gaat veel verder dan de wat beperkte invulling richting milieu & ontwikkeling die er in Nederland veelal aan wordt gegeven. Die discussie, over samenhang tussen sociale, ecologische en economische dimensie, oorzaken van de huidige niet-duurzame ontwikkelingsrichting spelen een belangrijke rol in uw internationale relatie.	Ja	2
14	In de internationale relatie met gemeenten buiten West-Europa speelt de klimaatproblematiek een belangrijke rol.	Als er één thema is waarop uitwisseling in de breedte zinvol en perspectiefvol is, dan is het wel het klimaatvraagstuk. Op zowel het verlagen van uitstoot van broeikasgassen als op de aanpassing aan een veranderend klimaat is in veel gevallen samenwerking goed mogelijk. Daarbij hebben Nederlandse gemeenten een (historische) verantwoordelijkheid op dit gebied. Het zijn de emissies van de rijke landen, zoals Nederland, die primair zorgen voor de klimaatverandering. Inderdaad groeit de uitstoot van aan aantal derde wereldlanden snel, maar die is nog niet in verhouding tot de historische verantwoordelijkheid van bijvoorbeeld Nederland.	Ja <i>bv met Gödöllö nu een project klimaat en energie (sector Ruimte)</i>	2
15	De internationale relatie met gemeenten buiten West Europa is gebaseerd op wederkerigheid.	Wederkerigheid veronderstelt een tweerichtingsverkeer en gelijkwaardigheid. Dat is niet zo makkelijk. Veelal gaat het bij een stedenband toch om het verzamelen en geven van geld en is er een eenzijdigheid in de relatie. Om die 'wederkerigheid' vorm te geven zal in de internationale relatie geïnvesteerd moeten worden. Bijvoorbeeld door de partners uit te nodigen om vraagstukken in de Nederlandse partnergemeente te analyseren, adviezen te geven en te helpen bij het stellen van prioriteiten in het lokaal Nederlandse beleid.	Ja <i>Bij alle projecten en stedenbanden, misschien meest duidelijk in Kroatië: Uitwisselingen en wederzijdse leermomenten bij omgang met etnische verschillen en leven met weinig financiële middelen</i>	2
Totaal				18
Correctie Vraag 7 en Bij de jaarlijkse 4 & 5 mei viering in Wageningen rond thema 'vrijheid', wordt ook altijd ruim aandacht besteed aan de mondiale dimensie, dit is ook een bonuspunt waard				+2
Totaal Mondiaal (maximaal 20 punten)				20 (100%)

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

Deelverslag Sociaal beleid

Contactambtenaar: Sarah Albers
Functie: Beleidsmedewerker(minima, inburgering, kinderopvang), Sociale zaken
Datum: 1 augustus 2005
Interviewer: Trudi van Ingen
Deskundige ondersteuning: Wilma Weiss, Welvada

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
16	Uw gemeente steunt gedurende deze collegeperiode een 'jongerenraad' of een ander concreet en structureel initiatief om jongeren te betrekken bij de gemeentelijke politiek	(Vraag 1, vragenlijst sociaal 2003) Klagen over de geringe betrokkenheid van jongeren bij de politiek heeft weinig zin. Het is niet makkelijk om deze bewegelijke groep individualisten bij het vaak zo abstracte en ogenschijnlijk saaie raadswork te betrekken. Toch is het wel mogelijk, bijvoorbeeld in samenwerking met het IPP, de Nationale Jeugdraad of Jongeren Milieu Actief. Maar dan moet de gemeente wel haar nek uitsteken!	ja (was "nee" in 2002) <i>Er is geen jongerenraad (wel plan daartoe), maar er is wel een verkiezingsdebat georganiseerd, er wordt ad hoc met jongeren overlegd, en de gemeente steunt een jongen uit Wageningen (Erik Wedershoven) in de VN jongerenraad financieel om het politieke debat onder jongeren in Wageningen te stimuleren.</i>	2
17	De gemeente hanteert voor alle beleidsterreinen een integraal gehandicaptenbeleid.	(Vraag 13, vragenlijst Sociaal 2003) Dit komt o.a. tot uitdrukking in een aparte paragraaf bij alle grote beleidsdocumenten waarin aandacht aan de gevolgen en mogelijkheden voor gehandicapten wordt besteed. De wet geeft aan dat de reikwijdte van cliëntenparticipatie het integraal gemeentelijk gehandicaptenbeleid dient te zijn. De uitvoering van die wet is niet zo makkelijk. Het gehandicaptenbeleid is breed en zou ook chronisch zieken moeten betrekken en de relatie met ouderenzorg moeten leggen. Het is nodig om op ieder terrein waarop de gemeente actief is, expliciet aandacht te vragen voor de behoeften en mogelijkheden van verschillende groepen van mensen met beperkingen. De gehandicaptenraad stelt dat dit zou kunnen door bij iedere beleidsnotitie een paragraaf op te nemen met de vraag "Wat zijn de effecten van bepaalde beleidsbeslissingen op mensen met een handicap of chronische aandoening?" Daarbij zou het goed zijn als iemand aangesteld wordt om ervoor te zorgen dat dit samenhangend beleid ook werkelijk tot stand komt. Veel informatie is te verkrijgen bij de gehandicaptenraad (www.gehandicaptenraad.nl).	ja (was "nee" in 2002) <i>Niet formeel, maar er is wel een gehandicaptenraad die bij bijna alle beleidsterreinen betrokken wordt. Ook openbare werken houdt expliciet rekening met gehandicapten.</i>	2
18	In de gemeente is vanaf 1 januari 2005 of eerder een "cliëntenraad" geïnstalleerd	De cliëntenraad is een door de gemeente in het leven geroepen structuur die mensen verenigt die spreken namens alle mensen die een beroep doen op de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG). De cliëntenraad is geen klachtencommissie, maar richt zich vooral op beleidszaken. In de nieuwe Wet Werk en Bijstand speelt de cliëntenraad een belangrijke rol.	ja	2
19	Uw gemeente besteedt in deze collegeperiode expliciet aandacht aan de problematiek van uitgeprocedeerde vluchtelingen.	(Vraag 4, vragenlijst sociaal 2003) Wat het resultaat van die 'aandacht' was vinden wij iets dat lokaal ingevuld moet worden. Maar de discussie over vluchtelingen en hun positie in onze samenleving is door heel Nederland aan de orde geweest. Het zou logisch zijn als uw gemeente hier ook een debat aan wijde, want ook in uw gemeente zijn illegale uitgeprocedeerde vluchtelingen.	ja (was ook "ja" in 2002) <i>Er is noodopvang, en de gemeente heeft 34 schrijvende gevallen aangemeld bij de minister</i>	2
20	De gemeente stelt zich tot doel om iedereen een dak boven het hoofd te geven, ook illegalen.	Nederland telt zo'n 80.000 dak- en thuislozen. Deze groep groeit langzamerhand, aangevuld met een steeds grotere groep illegale migranten, zoals vluchtelingen die zijn afgewezen. Is het acceptabel dat in het welvarende Nederland niet iedereen de kans krijgt op een droge,	nee <i>Gemeente probeert wel iedereen onder dak te hebben, maar geen illegalen aangezien voor deze</i>	0 (2)

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
		schone en veilige slaappleaats? Gemeenten moeten zich voorbereiden op de steeds grotere groep dak- en thuislozen.	<i>groep dan ook "eeuwig durende" bijstand nodig zou zijn (ten koste van de gemeenschap)</i>	
"Verschillende groepen" levert in totaal 8 punten op (maximaal 10).				
21	Uw gemeente heeft een goedgekeurd Emancipatiebeleid dat na 1999 is bijgesteld.	(Vraag 5, vragenlijst sociaal 2003) Emancipatie is een ingewikkeld begrip. Het is sterk verbonden, in onze belevingswereld, met de positie van vrouwen. Maar het gaat evenzeer op voor andere groepen in de samenleving, zoals gehandicapten en migranten. De sterkste traditie ligt echter op de rol van vrouwen. Vrouwen zijn nog steeds ondervertegenwoordigd in hogere functies en nemen het grootste aandeel in de zorgtaken voor hun rekening. De gemeente heeft hierin een verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld door de situatie in kaart te brengen, en samen met deskundige organisaties zorg te dragen voor een verbetering van de positie van vrouwen in het eigen bedrijf en in de gemeente. Het minste wat de gemeente kan (en zou moeten) doen is voor haar eigen bedrijf zorg dragen voor een goed emancipatiebeleid. Dat moet wel een beleid zijn dat sinds 1999 is bijgesteld. Want gemeenten werken meestal met een beleidscyclus van vier jaar. Het is dus interessant te weten of deze afgelopen collegeperiode een dergelijke bijstelling heeft plaatsgevonden!	nee (was ook "nee" in 2002)	0 (1)
22	Uw gemeente zorgt in het personeelsbeleid nadrukkelijk voor een aanname en opleidings- en begeleidingsbeleid dat leidt tot een personeelssamenstelling die een evenredige afspiegeling van de lokale samenleving is.	(Vraag 6, vragenlijst sociaal 2003) Onze samenleving verandert snel. Migrantenvolken onze grotere steden en vormen daar al lang geen minderheid meer. Maar ook buiten die dichtbevolkte locaties verandert de samenstelling van de bevolking snel. Het is voor het ontwikkelings- en integratieproces wezenlijk dat migranten, maar ook andere groepen in de samenleving (zoals gehandicapten, homoseksuelen, mannen en vrouwen) deel kunnen nemen in het arbeidsproces. Dat vraagt soms om een investering, zoals het specifiek opleiden of begeleiden van werknemers. Zo wordt bij de politie specifiek geïnvesteerd in een versterkte positie van vrouwen en migranten. Investeert uw gemeente ook in een dergelijk personeelsbeleid?	nee (was ook "nee" in 2002)	0 (2)
23	Uw gemeenteraad bestaat voor minimaal 33% uit vrouwen	Het is moeilijk om een 'kengetal' te geven voor emancipatie. Maar de helft van onze bevolking (iets meer zelfs) bestaat uit vrouwen wiens opleidingsniveau ook nog wat hoger is dan dat van de mannen. Nu hoeft natuurlijk niet precies 50% van uw gemeenteraad uit vrouwen te bestaan. Er moet wat ruimte voor variatie blijven. Maar minimaal een derde zou toch een aardige indicatie geven over het evenwicht, zeker als we zoveel gemeenten in beeld krijgen?	ja 34,8%	2
24	Minimaal 40% van de leidinggevende functies in uw gemeentelijke organisatie worden door vrouwen uitgevoerd.	Ook hier is een 'kengetal' moeilijk te geven, maar hoeveel vrouwen zitten in het managementteam en weten de organisatie dus mede aan te sturen? Is dat meer dan 40%?	nee	0 (1)
Emancipatie levert 2 punten op (maximaal 7).				
25	De gemeente maakt het aanvragen van kwijtschelding van gemeentelijke lasten eenvoudiger door a) bijstandsgerechtigden ambtshalve kwijtschelding te verlenen en b) meerjarige kwijtschelding te verlenen	(Vraag 8, vragenlijst Sociaal 2003) De gemeentelijke lasten (zoals onroerend-zaakbelasting, afvalstoffenheffing, reinigingsrecht en rioolrecht) kunnen een enorme last zijn voor mensen met een laag inkomen. Daarom is er een kwijtscheldingsbeleid ontwikkeld. Gemeenten mogen zelf normen stellen voor kwijtschelding. Daarvoor moet eerst een vermogenstoets worden uitgevoerd: heeft de betrokkene voldoende betalingscapaciteit? Daarom kan een gemeente, op basis van de gegevens die de gemeente al heeft, berekenen welke mensen in ieder geval voor kwijtschelding in	nee (was "ja" in 2003) <i>Ambtshalve kwijtschelding pas na 3 jaar bijstand, maar daarvoor worden mensen wel attent op de mogelijkheid gemaakt. Geen meerjarige kwijtschelding (en wordt per jaar bekeken naar het inkomen).</i>	0 (1)

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
	(met inkomenstoets).	aanmerking komen. Deze personen krijgen dan bv. geen heffing of belasting of krijgen informatie waaruit blijkt dat ze de heffing of belasting niet hoeven te betalen. Dit heet 'ambtshalve kwijtschelding'.		
26	Chronisch zieken en gehandicapten ontvangen een vast bedrag aan bijstand waarbij inkomens- en vermogensgrenzen ruimer gesteld worden dan bij de Wet Werk en Bijstand voorgeschreven is.	Chronisch zieken en gehandicapten vormen een categorie die als groep nog bijstand mag ontvangen. Ook mensen boven de 65 vormen zo'n groep. De gemeente kan er op toe zien dat, waar mogelijk, maximaal gebruik gemaakt wordt van de ruimte die de Wet Werk en Bijstand biedt. De inkomens en vermogensgrenzen zijn zo'n aspect. Ben je chronisch ziek of gehandicapt dan kan dat in veel gevallen betekenen dat je zeker tot aan het totale minimum komt omdat de inkomens en vermogensgrenzen zo laag zijn voordat je bijstand ontvangt. Het is de gemeente toegestaan om die grenzen ruimer te stellen. Heeft de gemeente dat ook gedaan?	nee <i>Wel Bijzondere Bijstand mogelijk, en chronisch zieken, gehandicapten en hun voorlichters worden wel attent gemaakt op de mogelijkheden.</i>	0 (1)
27	De gemeente bewaakt de kwaliteit van het minimale beleid door de volgende drie maatregelen: a) overleg met een klantenraad, b) een minima-effect-rapportage en c) nieuwe technieken zoals bestandskoppeling of een scan.	(Vraag 10, vragenlijst Sociaal 2003) De gemeente kan wel zeggen dat ze alle minima probeert te bereiken, maar hoe doet ze dat? En worden de resultaten ook gemeten? Om een beeld te krijgen van de problematiek is op z'n minst structureel overleg noodzakelijk met o.a. vertegenwoordigers van bijstandgerechtigden. Tegelijkertijd moet de gemeente ook weten hoe groot de groep nu werkelijk is en wat de invloed is van het gevoerde beleid. Een methode hiervoor is de minima-effectenrapportage van het NIBUD, maar er zijn natuurlijk ook andere methoden. Ook zal er naar innovatieve manieren gezocht moeten worden om mensen echt te bereiken. Bijvoorbeeld door het koppelen van bestanden of het persoonlijk bezoeken van mensen met een minimuminkomen. Pas als een gemeente dit hele pakket uitvoert, waarden we dit met een score...	nee (was ook "nee" in 2003) <i>Wel overleg met klanten/ cliënten raad; het beleid wordt wel geëvalueerd, maar niet volgens de minima-effect rapportage; er is momenteel geen bestandskoppeling.</i>	0 (1)
28	De gemeente vergoedt schoolkosten voor scholieren in het voortgezet onderwijs als het gezin op het sociaal minimum zit.	(Vraag 12, vragenlijst Sociaal 2003) De overheid moet zorgen dat kinderen en jongeren vrijheid in schoolkeuze (type en plaats) hebben en dat de kosten die deze keuze met zich mee brengt niet ten laste komen van het veel te krappe gezinsbudget van mensen met een laag inkomen. De kosten voor schoolgaande kinderen, zeker als het meer kinderen in het voortgezet onderwijs zijn, zijn hoog.	nee (was "ja" in 2003) <i>Was wel zo maar beleid is veranderd n.a.v. veranderde wetgeving. Bijzondere bijstand voor schoolkosten kan op individuele basis wel worden verstrekt (dus niet categoriaal).</i>	0 (1)
29	De gemeente heeft een regeling getroffen voor een collectieve aanvullende ziektekostenverzekering voor kwetsbare groepen.	Via een amendement heeft de Tweede Kamer het mogelijk gemaakt dat een gemeente vanuit de bijzondere bijstand een categoriale regeling treft voor een collectieve aanvullende ziektekostenverzekering. Het belang hiervan wordt steeds groter nu het pakket dat verzekerd is via het ziekenfonds verkleind is. Het kan veel aanvragen voor bijzondere bijstand voorkomen als mensen op vrijwillige basis de mogelijkheid krijgen deel te nemen aan een collectieve aanvullende verzekering. De kosten daarvan kunnen in zijn geheel of minstens voor een aanzienlijk deel betaald worden uit de bijzondere bijstand. Door een collectieve verzekering af te sluiten kan een gemeente een premiereductie bedingen en een breed pakket. Dat is in het belang van de verzekerden, maar ook in het belang van de gemeente die hierdoor immers minder aanvragen voor bijzondere bijstand in verband met ziektekosten zal krijgen (voor meer informatie: ga naar de landelijke cliëntenraad, link op de website, onder aan pagina sociaal).	ja <i>Er is een collectieve (extra) verzekering voor mensen met een bijstandsuitkering. Voor mensen die geen bijstandsuitkering hebben, maar wel tot de doelgroep behoren, compenseert de gemeente de premie van het aanvullende pakket grotendeels (deze vergoeding is gelijk aan die voor bijstandsgerechtigden). Bijstands- en niet-bijstandsgerechtigden profiteren dus evenveel.</i>	1

"Minima" levert in totaal 1 punt op (maximaal 6).

Bijlage 2: Sociaal, Solidair en Mondiaal – Sociale dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
Correctie:				
+ 1 punt voor vragen 25 en 26 die formeel met "nee" beantwoord moesten worden, maar waar de gemeente wel probeert de minima zo goed mogelijk financieel te helpen;				
+ 1 punt voor vraag 27 (over minimabeleid wordt wel overleg gevoerd met betrokken groepen en het wordt ook geëvalueerd)				
Subtotaal aan "sociaal beleid" gerelateerde vragen (maximale score 22)				13 (59%)
Totaal Sociaal, Solidair en Mondiaal (sociale dimensie) (maximaal 50 punten)				37 (74%)

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren - Economische dimensie

Deelverslag Duurzaam Inkopen

Contactambtenaar: Kees van Kraaij
Functie: Clustercoördinator Administratie, afd. financiën
Datum: 6 juli 2005
Interviewer: Trudi van Ingen
Deskundige ondersteuning: Susanne Lijmbach, Campagnecoördinator Duurzaam Ondernemen van het Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
1	De gemeenteraad besloot dat duurzaamheid uitgangspunt voor het inkoopbeleid moet zijn.	Duurzaam inkopen zou de 'norm' moeten worden voor het inkoopbeleid van nationale, provinciale overheden. Er zijn handleidingen en 'checklisten' genoeg, trainingen en scholingen, intentieverklaringen en campagnes. Deze vraag lijkt een beetje op 'vraag 4' in deze vragenlijst, maar daar (en in de andere vragen) gaat het ons om de concrete uitwerking terwijl we hier vooral vragen naar de politieke basis, dus de keuze in de gemeenteraad.	nee <i>Duurzaamheid is wel wens van de Raad ("notitie"), maar geen officieel besluit.</i>	0 (1) ¹¹
2	Uw gemeente hanteert de criteria voor duurzaam inkopen door ze concreet mee te wegen in het aanbestedingstraject.	Dat klinkt technisch en is het misschien ook. Maar als een inkoper van een gemeente een offerte vraagt aan verschillende partijen voor bijvoorbeeld computers dan kunnen duurzaamheidscriteria (bv. betreffende giftige brandvertragers en zware metalen) meewegen in de systematiek. De prijs weegt dan mee met een aantal punten, de kwaliteit en service ook en duurzaamheid krijgt ook een formele weging in deze systematiek. Dit is belangrijk om te voorkomen dat de criteria voor duurzaamheid gewoon een checklist zijn waar de inkoper naar kijkt en vervolgens naast zich neer legt. Deze vraag 'hoort' positief beantwoord te worden als vraag '1' over het besluit van de gemeenteraad ook positief is beantwoord. Het is echter de vraag of gemeenten de beleidsintentie die politiek is uitgesproken ook daadwerkelijk ten uitvoer brengen.	ja <i>Hier is met "ja" geantwoord omdat dit geldt voor aankopen die gelden voor het "Convenant Duurzaam Bouwen", en daar het meeste geld in omgaat.</i>	1
3	Uw gemeente hanteert de criteria voor duurzaam inkopen voor zowel primaire als secundaire inkopen.	De primaire inkopen zijn zaken als stoeptegels, verkeerslichten, plantmateriaal voor groenvoorzieningen, de elektriciteit voor straatverlichting etc.. Het zijn zaken die veelal in grote hoeveelheden worden ingekocht en tegenwoordig vaak uitbesteed zijn aan onderaannemers. Secundaire inkopen zijn zaken die facilitair zijn voor het functioneren van het gemeentelijk apparaat. De koffiemachine, de inrichting van het gemeentehuis of gemeentewerf, maar ook de elektriciteit voor de gemeentelijke kantoren. Vaak zijn het verschillende inkopers die actief zijn en zie je dus dat de gemeente voor haar eigen gemeentehuis wel groene stroom koopt, maar dat voor de straatverlichting niet doet.	nee <i>Geldt wel voor primaire inkopen binnen het Convenant Duurzaam Bouwen, maar niet altijd voor secundaire inkopen.</i>	0 (2)
4	Er is een budget voor de meerprijs van een duurzame aanbesteding zodat de kosten voor aanschaf minstens 5% meer dan de prijs van het niet-duurzame product mag zijn.	Duurzaam inkopen is ook wat 'waard'. Door het hanteren van criteria voor duurzaam inkopen kan het gebeuren dat de aanbesteding, indien duurzaam, iets duurder uitvalt. Veelal moeten inkopers zo 'goedkoop' mogelijk aanbesteden waardoor de criteria voor duurzaam inkopen wel gehanteerd worden (vraag 1 en 2 worden positief beantwoord)... maar niet leiden tot veel meer duurzame inkopen. Om dat te voorkomen moet de inkoper ruimte krijgen om bij het toepassen van de duurzaamheidscriteria tot 5% meer te besteden. Overigens is de meerprijs niet altijd bekend.	nee <i>Er is geen extra budget, ook niet voor de uitvoering van het Convenant</i>	0 (2)

¹¹ Aantal punten die deze vraag oplevert; indien een vraag negatief is beantwoord wordt tussen haakjes nog het aantal punten weergegeven dat verkregen had kunnen worden

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren - Economische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
5	De gemeenteraad ondersteunde een verklaring die er toe leidt dat bij de inkoop van bedrijfskleding milieu- en sociale criteria worden gehanteerd.	(Vraag 4, vragenlijst lokaal/mondiaal 2003) De 'Schone Kleren Kampagne' richt zich o.a. op het overtuigen van gemeenten om te voldoen aan criteria van sociale duurzaamheid bij de inkoop van bedrijfskleding. Dan gaat het om zaken als verbod op kinderarbeid, dwangarbeid, arbeidsomstandigheden en vrijheid van (vak)vereniging. Er bestaan handige 'tools' voor gemeenten om te zorgen dat ze op het juiste traject zitten.	nee (was ook "nee" in 2002)	0 (2)
6	Bij aanschaf van bedrijfsauto's speelt duurzaamheid een belangrijke rol.	Steeds meer gemeenten kiezen voor relatief schone auto's, zoals auto's die op gas rijden, die voorzien zijn van speciale roetfilters en extra zuinig zijn in het brandstofgebruik.	ja <i>Wel beleidsdoel maar nog te kort van kracht om al in praktijk gebracht te zijn. Voor bedrijfsapparaten wordt wel milieuvriendelijke brandstof gebruikt.</i>	2
7	Voor eigen projecten is de gemeente verplicht om alleen gebruik te maken van hout met het FSC keurmerk (zowel bij bouwprojecten als bij groenvoorzieningen)	(Vraag 14, vragenlijst klimaat 2003). FSC staat voor Forest Stewardship Council. Het is een organisatie die een aantal eisen aan de bosbouw heeft gesteld en daarvoor een keurmerk heeft ontwikkeld. Hout afkomstig uit bossen gecertificeerd door de Forest Stewardship Council is op een duurzame wijze geproduceerd. Dat hout krijgt het FSC keurmerk.	ja (was al "ja" in 2002) <i>Is wel beleid maar bouwprojecten worden meestal uitbesteed. Het is niet duidelijk of dat dan ook geldt en of hierop wordt gecontroleerd. (moet nog gecheckt)</i>	3
8	Meer dan 50% van het papier dat de gemeente gebruikt is recycled papier en niet chloorgebleekt	Er zijn fantastische soorten papier op de markt, ook afkomstig van hergebruik. In sommige gevallen is het niet mogelijk of wenselijk om het papier van recyclede bron te betrekken omdat een bepaalde druk of representatie vereist is. Maar dat zal nooit om een groot percentage gaan. Chloor is een gemeen stofje dat erg vervuilend is. Daarom moet het niet gebruikt worden om het papier licht te kleuren. Deze gegevens staan op de pakken papier die de gemeente gebruikt en worden doorgegeven aan de drukker die voor de gemeente werkt. De volgende vraag gaat over het niet-hergebruikte papier.	ja <i>Geldt zowel voor papier dat door de gemeente gebruikt wordt, als voor uitbesteed drukwerk (dezelfde papierleverancier)</i>	1
9	Papier van de gemeente dat niet van recycling afkomstig is heeft wel het FSC keurmerk en is niet chloorgebleekt	Papier is een product dat gemeenten in tonnen kunnen verzetten. Zowel voor eigen gebruik als in opdracht (voor publicaties e.d.) heeft het papier dat direct van bossen afkomstig is het FSC keurmerk. Daarbij is het niet gebleekt met behulp van Chloor, dat het milieu ernstig vervuult. Deze kenmerken staan op de pakken papier die de gemeente gebruikt en deze eisen worden doorgegeven aan de drukkers die in opdracht van de gemeente werken.	ja <i>Geldt zowel voor papier dat door de gemeente gebruikt wordt, als voor uitbesteed drukwerk (dezelfde papierleverancier)</i>	1
10	Er is voor (bijna) iedere aanbesteding contact tussen de beleidsafdeling milieu en de inkoper van de gemeente	Veel duurzaamheidscriteria betreffen het milieu. Vaak vereist de beoordeling van de criteria specialistische kennis. De gegevens over producten zijn overigens goed bekend en makkelijk opvraagbaar. Maar het is niet verwonderlijk dat een inkoper die vooral thuis is in juridische en financiële zaken daar minder kennis van heeft. Dan is handig als een beleidsmedewerker van de milieufdeling regelmatig overleg heeft over aanbestedingen.	nee <i>Gebeurt incidenteel, maar is geen regel</i>	0 (3)
11	Bij aanbestedingen en inkoop communiceert de gemeente actief naar de werkvloer over de genomen besluiten.	Bij elk aanbestedingstraject, of het nu om tapijt, straatverlichting, de catering gaat, worden besluiten over duurzaamheid genomen (indien de criteria worden gehanteerd). Het is de moeite waard om dat aan werknemers te communiceren. Dat heeft ook het effect dat het onderwerp gaat 'leven', niet alleen op kantoor, maar ook thuis.	nee <i>Er was een tijd dat het wel gebeurde, maar nu niet meer.</i>	0 (2)
12	Medewerkers van uw gemeente doen jaarlijks mee aan scholingsbijeenkomsten over duurzaam inkopen.	SenterNovem en andere partijen organiseren regelmatig scholings- en ontmoetingsdagen over duurzaam inkopen. Inkopers krijgen daar de laatste 'tools' voor hun aanbestedingstrajecten, kunnen ervaringen uitwisselen en in gesprek gaan met producenten. Voor een relatief nieuw beleidsveld zijn deze bijeenkomsten wezenlijk om ervaring op te doen en uit te wisselen.	nee	0 (1)

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren - Economische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
13	In het gemeentehuis wordt koffie met het keurmerk van Max Havelaar geschonken.	(Vraag 21, vragenlijst lokaal/mondiaal 2003) Veel gemeenten geven het goede voorbeeld door het keurmerk Max Havelaar te stimuleren. Een toegevoegde vraag zou kunnen zijn of die koffie ook 'biologisch' is.	ja (was al "ja" in 2002)	1
14	In het gemeentehuis wordt thee met het keurmerk van Max Havelaar geschonken.	(Vraag 22, vragenlijst lokaal/mondiaal 2003) Veel gemeenten geven het goede voorbeeld door het keurmerk Max Havelaar te stimuleren. Een toegevoegde vraag zou kunnen zijn of die thee ook 'biologisch' is.	ja (was al "ja" in 2002)	1
15	De gemeente streeft ernaar een zo breed mogelijk assortiment biologische producten, maar minimaal biologische zuivel en brood(jes) in het assortiment op te nemen.	Een aantal ministeries en provincies zijn al over op 'biologische' catering. In ieder geval bieden ze medewerkers de keuze aan. Zo zijn biologische melk- en broodproducten breed beschikbaar. De gemeente zal in haar catering, zowel voor haar eigen medewerkers als voor recepties, voorkeur moeten geven aan deze biologische producten. Wie meer wil weten over de mogelijkheden hoeft maar "catering biologisch" in een zoekmachine van internet in te tikken en er volgt een keur van verwijzingen.	nee <i>Er is wel biologische zuivel verkrijgbaar maar geen broodproducten. Er wordt voorzover de ambtenaar weet ook niet aan regionale catering gedaan.</i>	0 (2)
16	De gemeente beheert in ieder geval een deel van haar financiële reserves op duurzame wijze.	Veel gemeenten hebben, zelfs al hebben ze financiële tekorten, financiële reserves die vaak in obligaties (staatsleningen) of op spaarrekeningen of beleggingsrekeningen zijn weggezet. Er bestaan legio mogelijkheden om deze gelden op duurzame wijze te laten beheren, bijvoorbeeld via de bekende duurzame beleggers als Triodos of ASN, maar bijvoorbeeld ook door het aankopen van aandelen in het microkredietstelsel van Oikokredit. We waarderen dit hoog in deze vragenlijst omdat een gemeente die dit doet een voorloper is. We weten dat de meeste gemeenten niet duurzaam beleggen.	nee	0 (3)
Subtotaal duurzaam inkopen (maximaal 28)				10
Correcties:				
-1 Vraag 6: Er gelden wel duurzame criteria voor nog te kopen bedrijfswagens maar er zijn geen roetfilters aangebracht op de huidige wagens: een gemiste kans dus.				
-1 Controle of monitoring over het duurzaam inkopen bij bijvoorbeeld het Convenant Duurzaam Bouwen of de aankoop van FSC hout bij uitbestede projecten ontbreekt.				
+1 Wageningen heeft een "Intern milieuzorg project" met o.a. maatregelen om papiergebruik te verminderen (bijv. door apparaten in te stellen op dubbelzijdig printen e.d.), toners terug te sturen naar de fabrikant voor hergebruik, etc.				
Totaal na correcties				9 (32%)

Deelverslag Duurzame Gemeente en haar Omgeving

Contactambtenaar: Rob van Os
Functie: Manager Beheer Openbare Ruimte, afd. Ruimte
Datum: 8 juli 2005
Interviewer: Trudi van Ingen
Deskundige ondersteuning: Joan Wolffensperger, Vereniging Mooi Wageningen

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
17	Voor de gemeente is duurzaamheid uitgangspunt in haar bedrijventerreinen, hetgeen ook neergelegd is	(Vraag 16, vragenlijst ruimte&groen 2003) 'Duurzaam parkmanagement' is 'in'. 'Park' is een soort eufemisme voor bedrijventerrein, maar inderdaad is er enorm veel te doen rond die bedrijventerreinen. Een voorbeeld van de collectieve aanpak is het vervoersmanagement. Een vervoersanalyse van alle bedrijven heeft inzicht gegeven in de behoefte aan een	ja (was al "ja" in 2002) <i>Duurzaamheid is uitgangspunt voor het groenbeheer volgens een gemeenteraadsbesluit, en wordt ook zo uitgevoerd.</i>	2

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren - Economische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
	in de beleidsplannen en uitvoeringsplannen rond deze terreinen.	gezamenlijk carpoolsysteem en aan een grootverbruikerscontract met een aanbieder van openbaar vervoer. De beheerorganisatie heeft verder onderzocht waaraan bedrijven buiten het basispakket nog behoefte hebben. Gezamenlijke energie-inkoop bijvoorbeeld, of pandbeveiliging, catering, kinderopvang of gevelreiniging. Maar ook het meervoudig ruimtegebruik, zoals efficiënt gebruik van ruimte onder bedrijfsgebouwen voor parkeren of het ecologisch beheer van het groen gericht op ontwikkeling van echte natuurwaarden. De vraag is of de gemeente deze mogelijkheden, samen met het bedrijfsleven, in kaart bracht en daarvoor een uitvoeringsplan bestaat.	<i>Daarvoor zijn kwaliteitsniveaus en kwaliteitsnormen vastgesteld. Wageningen hoopt einde dit jaar i.v. hiermee een landelijk eco-keurmerk (Barometer Duurzaam Terrein-beheer) te krijgen. W.b. bedrijven-terreinen is er een beleidsnotitie dat er geen milieubelastende industrie mogelijk is en dat er volgens Ecopolis criteria (groenbuffers, materiaalgebruik,..) ingericht moet worden. De raad heeft zich hieraan geconfirmeerd.</i>	
18	De gemeente gebruikt géén chemische bestrijdingsmiddelen bij groenbeheer en onderhoud van de bestrating.	(Vraag 15, vragenlijst ruimte&groen 2003) Veel gemeenten vinden dit een lastige vraag. Soms wordt bij het onderhoud van de bestrating toch gespoten. De gemeente zegt dan meestal 'terughoudend' te zijn. We accepteren hier dat antwoord niet. De gemeente moet het gif gewoon niet gebruiken, ook niet als het groenbeheer wordt uitbesteed. Overigens is een belangrijk argument tegen het gebruik van bestrijdingsmiddelen dat resten ervan steeds vaker in het oppervlakte -en grondwater worden aangetroffen. Het mag dan wel in het groenbeheer zelf relatief goedkoop zijn, maar de rekening wordt elders betaald, bijvoorbeeld in het verwijderen van giftige bagger.	ja (was al "ja" in 2002) <i>Probleem is dat gemeente niet kan voorkomen dat sommige huishoudens toch gif op de openbare ruimte gebruiken (bijv. op de stoep voor hun huis)</i>	2
19	De gemeente stimuleert particulieren om natuurvriendelijk te tuinieren.	(Vraag 4, vragenlijst ruimte&groen 2003) Natuurvriendelijk tuinieren betekent meer dan het vermijden van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Het gaat ook om het diervriendelijk 'inwinteren' van de tuin (composthoop, zorgen voor voldoende 'dekking' voor overwinterende zoogdieren en insecten) en het aanplanten van planten en heesters die insecten aantrekken. Ook tuinverenigingen kunnen hierin een rol spelen. Er bestaat zelfs een 'keurmerk' natuurvriendelijk tuinieren. De gemeente kan dit oppakken in de vorm van een campagne, gericht op het verbeteren van de straat (zoals 'Kleur voor je deur' van de gemeente Haarlem of geveltuinen projecten). Maar ook door per jaargetijde breed informatie te geven via lokale media.	nee (was ook "nee" in 2002) <i>Er is wel een beleidsvoornemen om burgers in Wageningen Hoog te stimuleren hun grondgebied duurzaam te onderhouden.</i>	0 (1)
20	De gemeente stimuleert in haar bermbeheer de versterking van de natuurlijke en bloemrijke vegetatie.	(Vraag 6, vragenlijst ruimte&groen 2003) Vroeger werden bermen vooral mooi gevonden als ze een strakke graszode vormden. Nu kan een gemeente met veel aandacht voor bermvegetaties zorgen voor ongekende pracht en diversiteit langs de wegen. De gemeente moet dan waar mogelijk akkeronkruiden inzaaien en in haar bermbeheer zorgen dat de natuurlijke vegetatie zoveel mogelijk de ruimte krijgt.	ja (was al "ja" in 2002)	2
21	De gemeente heeft een visie op het bomenbestand binnen haar grenzen en deze visie vertaalt zich in concrete actie om het bomenbestand te verbeteren cq te behouden	Duurzame ontwikkeling is zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving. Bomen dragen hier zeker toe bij. Ze zijn belangrijk voor ons welzijn en onze gezondheid. Gemeenten moeten daarom een goede balans vinden tussen bebouwing en groen. Het waarborgen van de kwaliteit van het bomenbestand heeft een hoge prioriteit. Dat betekent bij (her)inrichting: ruimte inbouwen voor bomen. Enerzijds door voldoende plaats te reserveren voor nieuwe bomen. Anderzijds door waardevolle bomen te sparen en in te passen in de bouwplannen. Overigens laat dit onderwerp goed zien waarom natuur en economie zo nauw verbonden zijn. De economische waarde van grote bomen is zeer groot. 'Kap' betekent dan ook vaak een werkelijke vernietiging van natuurlijk, historisch en financieel kapitaal.	ja	2
Subtotaal gemeente en omgeving (maximaal 9)				8

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren - Economische dimensie

Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
Correcties:			
-1	Vraag 17: op papier is duurzaamheid in de plannen voor (nieuwe) bedrijventerreinen vastgelegd, maar juridisch gezien zijn er weinig mogelijkheden om dit ook daadwerkelijk af te dwingen. De uitkomst in de praktijk moet dus nog blijken.		
-1	Vraag 20: vanwege bezuinigingen komt het groenbeheer wel onder druk te staan. Het kwaliteitsniveau is naar beneden bijgesteld (is nu "laag", waardoor openbaar groen en meubilair er onverzorgd uitzien, onkruid tussen stoeptegels en zwerfvuil veel minder vaak worden weggehaald, etc).		
-1	Vraag 21: De gemeente heeft wel een stringent kapbeleid, een bomenverordening en een bomenplan (kwaliteit handhaven, verzorgingscyclus), maar niet echt een "bomenvisie"		
+1	De gemeente is bezig met een landschapontwikkelingsplan en heeft opdracht gegeven tot het maken van een "Groen Structuur Plan" (waarschijnlijk pas te realiseren ná de verkiezingen)		
Totaal na correcties			6 (67%)

Deelverslag Gemeente en haar Natuur

Contactambtenaar: Wim Haver
Functie: Beleidsmedewerker Milieu (uitvoering flora- en faunawet, landschapontwikkelingsplan, natuurwaardenkennis)
Datum: 7 juli 2005
Interviewer: Trudi van Ingen
Deskundige ondersteuning: Johan Zwanenburg, Wagenings Milieu Overleg (WMO)

Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
22	In uw gemeente is een beleidsambtenaar die zich nadrukkelijk bezig houdt met natuur en biodiversiteit.	(Vraag 2, vragenlijst ruimte&groen 2003) Sommige grotere gemeenten hebben een 'eigen' bioloog/ecoloog. Maar in kleinere gemeente is het ook mogelijk om, bijvoorbeeld in gewestelijk verband, te werken met een ambtenaar die specifiek natuur en biodiversiteit in de gaten houdt. ja (was al "ja" in 2002) <i>Wim houdt zich 50% van zijn tijd bezig met natuur en RO en 50% met duurzaamheidszaken.</i>	2
23	De gemeente heeft overzicht van de rijkdom aan soorten planten (flora) binnen haar grenzen.	(Vraag 10, vragenlijst ruimte&groen 2003) De gemeente dient hiertoe een inventarisatie van alle planten binnen de gemeentegrenzen in bezit te hebben. Die inventarisatie kan heel goed samen met lokale natuurgroepen gedaan zijn. Maar de vraag hier is of de gemeente 'zelf' dit overzicht ook heeft. ja (was al "ja" in 2002) <i>Er is een natuurvlekkenkaart ontwikkeld door de werkgroep Natuur en Landschap.</i>	1
24	De gemeente heeft overzicht van de rijkdom aan soorten dieren (fauna) binnen haar grenzen.	(vraag 11, vragenlijst ruimte&groen 2003) Het gaat hier om een grote groep: vogels, zoogdieren (muizen, vleermuizen, vossen e.d.), amfibieën en reptielen (kikkers, salamanders, slangen) maar ook insecten als vlinders, libellen of zweefvliegen. Niet alle dieren kunnen in kaart gebracht worden maar een algemeen overzicht van vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen mag wel verwacht worden. ja (was al "ja" in 2002) <i>Idem. De kaart wordt gebruikt als indicatie of verder onderzoek nodig is waar ontwikkelingen plaatsvinden en om "kansen" te kunnen benutten.</i>	1
25	Uw gemeente houdt, samen met de bevolking, de ontwikkeling van biodiversiteit in de gaten (monitoring).	(vraag 9, vragenlijst ruimte&groen 2003) Het inventariseren van vlinders in de wijk, broedvogels in een bepaald gebied of lieveheersbeestjes of hommels in de achtertuin schept mogelijkheden om het begrip 'biodiversiteit' handen en voeten te geven. Organisaties als KNNV, IVN en NJN doen ook regelmatig inventarisaties, soms voor gemeenten. Is de gemeente daar actief bij betrokken? nee (was ook "nee" in 2002)	0 (2)
26	De gemeente communiceert regelmatig over veranderingen in	(Vraag 12, vragenlijst ruimte&groen 2003) De natuur is veel rijker en dichterbij dan veel mensen denken. De gemeente kan, via haar natuur- en milieu afdeling bijvoorbeeld, regelmatig berichten uitgeven over ontwikkelingen op dat nee (was ook "nee" in 2002) <i>Gebeurt wel eens incidenteel, niet</i>	0 (2)

Bijlage 3: Duurzaam Ondernemen en Beheren - Economische dimensie

	Vraag	Toelichting NCDO/COS	Antwoord + toelichting ambtenaar/interviewer	Score
	biodiversiteit binnen haar grenzen.	gebied. Soms worden zeldzame soorten gevonden, kunnen mensen bepaalde vleermuizen boven hun huis zien vliegen, is het tijd voor een vlindertrek. De gemeente heeft de mogelijkheid om te laten zien hoe haar beleid (bv. in groenbeheer, aanleggen van nestgelegenheid (wanden voor oeverzwaluwen, uilenkasten bijvoorbeeld)) tot resultaat leidt.	<i>regelmatig</i>	
27	De gemeente houdt de 'rode lijstsoorten' bij die binnen de gemeentegrenzen voorkomen.	(Vraag 13, vragenlijst ruimte&groen 2003) Rode lijsten zijn in de natuurbescherming lijsten van planten en dieren die bedreigd worden met uitsterven. In elke gemeente komen die soorten wel voor en is het van belang dat rond deze soorten gericht beleid wordt ontwikkeld. Veel rode lijstsoorten zijn vertegenwoordigers van kwetsbare en zeldzame ecosystemen. Je kunt dan ook vaak niet de 'soort' beschermen zonder het 'ecosysteem' te beschermen. De gemeente dient daarvan af te weten en actie te ondernemen. Het is handig voor de gemeente om te weten waar de 'rode lijstsoorten' zich bevinden want als er bouwplannen zijn op die locaties dan zal de gemeente goed moeten kijken hoe ze met de wettelijke bescherming van deze soorten moet om gaan.	ja (was al "ja" in 2002) <i>Dit is de natuurvlekken-kaart, dit zijn eigenlijk de locaties van bijzondere soorten in Wageningen. De vlekkenkaart wordt aangevuld door leden van de Werkgroep N&L of door natuuronderzoek voor grotere gebieden.</i>	1
28	De gemeente voert gerichte actie om de leefomgeving van deze 'rode lijstsoorten' veilig te stellen of te verbeteren.	(Vraag 14, vragenlijst ruimte&groen 2003) Als u weet dat ze er zijn dan wordt het ook interessant om uit te zoeken hoe u ze kan behouden. Bijvoorbeeld door het graven van speciale poelen voor padden worden zeldzame amfibieën beschermd. Of door het aanleggen van trekroutes waardoor dieren onder drukke wegen en onder bruggen door kunnen komen wordt voorkomen dat ze in isolement uitsterven.	ja (was "nee" in 2002) <i>Op bouwlocaties worden mitigerende maatregelen genomen indien nodig, maar de beheerder is verantwoordelijk voor de uitvoering dus of iets uitgevoerd is niet zeker.</i>	1
29	Bij het uitvoeren van bouwplannen, zoals het bouwen van wijken of wegen in een weiland of bos compenseert de gemeente het verloren gegane groen door elders natuurfuncties te versterken.	(Vraag 17, vragenlijst ruimte&groen 2003) Soms moet er op een plek wel gebouwd worden, ook al is het een mooi weiland of moet er een bos tegen de vlakte. De nieuwe regelgeving van het rijk vergroot de ruimte van gemeenten om in het 'buitengebied' in te grijpen. Mogelijk kunnen de verloren gegane natuur- en landschapswaarden elders weer (gedeeltelijk) teruggewonnen worden. 'Compensatie' heet dat. Ook op landelijk niveau wordt dit steeds meer vast onderdeel van beleid.	ja (was al "ja" in 2002) <i>In principe wordt dit wel gedaan (bijv. voor de Steenuil)</i>	1
30	Uw gemeente heeft een structureel budget voor 'Leren voor Duurzame Ontwikkeling/NME'	(Vraag 18, vragenlijst ruimte&groen 2003) We vragen hierboven naar natuur en milieucommunicatie. Het denken hierover is de laatste jaren aanzienlijk verbreed zodat nu sprake is van Leren voor Duurzame Ontwikkeling. Een gemeente zal hierin 'structureel' moeten investeren want het gaat om processen die een lange adem en grote betrokkenheid van de bevolking vergen.	ja (was al "ja" in 2002) <i>Hier worden het Groene Wiel genoemd en het Milieu Actie Budget</i>	2
Subtotaal gemeenten en natuur (maximaal 13)				9
Correcties:				
-2 punten: Het Milieu Actie Budget is gehalveerd, en gaat ten koste van een deel van het salaris van een milieuambtenaar.				7
Totaal na correcties				(54%)
Totaal Duurzaam Ondernemen en Beheren (economische dimensie) (maximaal 50 punten)				22 (44%)